

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงอัน เกิดจากการตัดถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว

ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วได้สร้างผ่านพื้นที่ป่าซึ่งมีสมรรถนะที่ดิน เหมาะแก่การเกษตรกรรม ทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ อย่างกว้างขวางต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน พื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วเกิดการขยายตัวของชุมชนและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการคมนาคมขนส่ง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ โดยเส้นทางคมนาคมจะเป็นตัวนำอาหาร วัตถุดิบ และปัจจัยผลิตอื่น ๆ จากแหล่งผลิตสู่เมือง และจะกระจายผลผลิตของเมืองไปยังพื้นที่โดยรอบ

1. การใช้ที่ดิน

1.1 พื้นที่ป่าลดลง

ปี 2512 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว มีพื้นที่ป่าทั้งป่าดิบ (เงาไม้มากกว่า 75 %) และป่าโปร่ง (เงาไม้ 25 - 75 %) ภายในพื้นที่อำเภอสระแก้ว อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอมะขาม รวมทั้งสิ้น 4641.43 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 79.70 ของพื้นที่ทั้งหมด แบ่งออกเป็นป่าดิบ 2788.63 ตารางกิโลเมตร (47.88 %) ป่าโปร่ง 1,852.80 ตารางกิโลเมตร (31.81 %) พื้นที่ป่าเหล่านี้แทบทั้งหมดเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอตามตำบลต่าง ๆ คือ

- 1) อำเภอสระแก้ว ได้แก่ ตำบลบ้านแก่ง ตำบลโคกปีบอง ตำบลท่าแยก ตำบลท่าเกษม ตำบลสระแก้ว และตำบลเขาฉกรรจ์
- 2) อำเภอวังน้ำเย็น ได้แก่ ตำบลตาหลังใน ตำบลวังน้ำเย็น ตำบลวังสมบูรณ์ และตำบลวังใหม่
- 3) อำเภอโป่งน้ำร้อน ได้แก่ ตำบลทรายขาว และตำบลทับไทร

4) อำเภอมะขาม ได้แก่ ตำบลตะเคียนทอง ตำบลฉม้น และตำบลปัทวี

หลังจากถนนสายจันทบุรี - สระแก้วสร้างเสร็จตลอดทั้งสาย สภาพป่าปี 2524 ในบริเวณอำเภอสองข้างถนนสายนี้พื้นที่ป่าจะลดลงมากกว่าครึ่งหนึ่งจากปี 2512 โดยมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่เพียง 2,002.11 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 34.38 ของพื้นที่รวมทั้งหมด 4 อำเภอ แบ่งออกเป็นป่าดิบ 1,470.68 ตารางกิโลเมตร (25.25 %) ป่าโปร่ง 531.43 ตารางกิโลเมตร (9.13 %) คิดเป็นพื้นที่ป่าลดลงเท่ากับ 2,639 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นป่าดิบ 1,317.95 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 22.69 ของพื้นที่ทั้งหมด และป่าโปร่ง 1,321.37 ตารางกิโลเมตร (22.69 %)

สภาพพื้นที่ป่าของพื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วทั้งระยะก่อนและหลังจากการสร้างถนนจำแนกตามพื้นที่อำเภอมีดังนี้คือ (ตารางที่ 5.1 และแผนที่ 37)

อำเภอสระแก้ว ปี 2512 อำเภอสระแก้ว (ไม่รวมถึงอำเภอวังน้ำเย็น) มีพื้นที่ป่าเท่ากับร้อยละ 21.62 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่หลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วปี 2524 พื้นที่ป่าจะลดลงจากเดิมกว่าครึ่งหนึ่งคือมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่เท่ากับร้อยละ 9.35 ของพื้นที่ทั้งหมด คิดเป็นพื้นที่ป่าที่ลดลงเท่ากับร้อยละ 12.27 อัตราการลดพื้นที่ป่าโดยเฉลี่ยของอำเภอสระแก้วเท่ากับร้อยละ 4.73 ต่อปี

อำเภอวังน้ำเย็น ปี 2512 พื้นที่ซึ่งกลายเป็นพื้นที่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นในปี 2519 จะเป็นพื้นที่ป่าแทบทั้งหมดซึ่งเท่ากับร้อยละ 16.34 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่ในปี 2524 พื้นที่ป่าจะเหลืออยู่ประมาณ $\frac{1}{3}$ ของพื้นที่เดิมคือเท่ากับร้อยละ 5.72 ของพื้นที่ทั้งหมด คิดเป็นพื้นที่ป่าที่ลดลงร้อยละ 10.62 อัตราการลดพื้นที่ป่าโดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 5.42 ต่อปี

อำเภอโป่งน้ำร้อน ปี 2512 มีพื้นที่ป่าร้อยละ 27.61 ของพื้นที่ทั้งหมด และลดลงมากกว่าครึ่งหนึ่งในปี 2524 ซึ่งมีพื้นที่ป่าร้อยละ 10.79 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ป่าที่ลดลงเท่ากับร้อยละ 16.82 อัตราการลดพื้นที่ป่าโดยเฉลี่ยของ อำเภอโป่งน้ำร้อนเท่ากับร้อยละ 5.08 ต่อปี

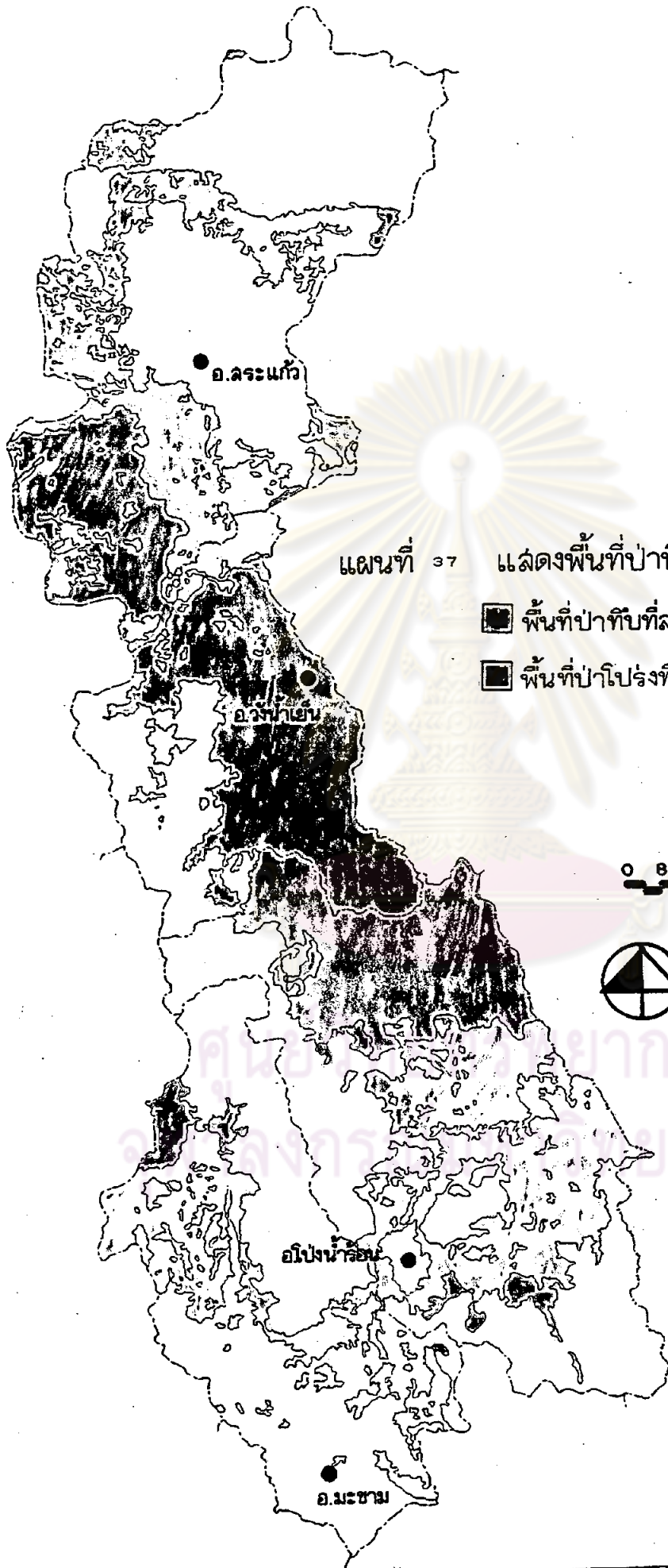
อำเภอมะขาม ปี 2512 มีพื้นที่ป่าร้อยละ 14.12 ของพื้นที่ทั้งหมด และลดลงเหลือร้อยละ 8.52 ในปี 2524 คิดเป็นพื้นที่ป่าที่ลดลงเท่ากับร้อยละ 5.60 อัตราการลด

ตารางที่ 5.1 แสดงพื้นที่ป่า

ตัวแปร เขตการปกครอง	พื้นที่อำเภอ (ร้อยละ)	พื้นที่ป่าปี 2512 (ร้อยละ)			พื้นที่ป่าปี 2524 (ร้อยละ)			การเปลี่ยนแปลงปี 2512-2524 (ร้อยละ)			
		ป่าดิบ	ป่าโปร่ง	รวม	ป่าดิบ	ป่าโปร่ง	รวม	ป่าดิบ	ป่าโปร่ง	รวม	ลดลงร้อยละ/ปี
อ.สระแก้ว	32.45	9.66	11.96	21.62	4.41	4.94	9.35	5.25	7.02	12.27	4.73
กิ่ง อ.วังน้ำเย็น	16.42	15.61	0.73	16.34	5.60	0.12	5.72	10.01	0.61	10.62	5.32
อ.โป่งน้ำร้อน	30.27	14.98	12.63	27.61	8.22	2.57	10.79	6.76	10.06	16.82	5.08
อ.มะขาม	20.86	7.63	6.49	14.12	7.02	1.50	8.52	0.61	4.99	5.60	3.31
รวม	100.00	47.88	31.81	79.69	25.25	9.13	34.38	22.69	22.68	45.31	4.74

ที่มา : ตารางที่ 4.1-4.2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 37 แสดงพื้นที่ป่าที่ลดลงปี 2512 - 2524

- พื้นที่ป่าทึบที่ลดลง
- พื้นที่ป่าโปร่งที่ลดลง

0 8 16 28 กม.

ศูนย์วิจัยวนนศาสตร์
กรมการป่าไม้

พื้นที่ป่าโดยเฉลี่ยของอำเภอมะขามเท่ากับร้อยละ 3.31 ต่อปี

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของอำเภอต่าง ๆ ซึ่งอยู่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วนั้น ปี 2512 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการสร้างถนนสายนี้ อำเภอโป่งน้ำร้อนมีพื้นที่ป่ามากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอสระแก้วกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอมะขามตามลำดับ หลังจากถนนสายจันทบุรี - สระแก้วสร้างเสร็จตลอดทั้งสาย ปี 2524 ทุกอำเภอมีพื้นที่ป่าลดลง อำเภอโป่งน้ำร้อนจะมีพื้นที่ป่าลดลงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอสระแก้วกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอมะขามตามลำดับ สำหรับอัตราการลดพื้นที่ป่าปี 2512 - 2524 โดยเฉลี่ยต่อปีภายในแต่ละอำเภอ กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นมีอัตราการลดลงสูงสุด รองลงมาได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสระแก้ว และอำเภอมะขามตามลำดับ การที่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น ซึ่งมีพื้นที่แทบทั้งหมดเมื่อปี 2512 เป็นพื้นที่ป่า แต่หลังจากปี 2512 จนถึงปี 2524 กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่น้อยมากกว่าอำเภออื่น ๆ และยังมีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าโดยเฉลี่ยต่อปีสูงกว่าอำเภออื่น ๆ เนื่องจากพื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบสะดวกต่อการบุกรุกทำลายป่า ตรงกันข้ามกับอำเภอมะขาม ปี 2512 นั้น มีพื้นที่ป่าน้อยกว่าอำเภออื่น ๆ โดยพื้นที่ป่าที่มีอยู่นั้นส่วนใหญ่จะเป็นป่าที่มีความลาดชันของพื้นที่สูงและป่าโปร่งซึ่งกระจายตัวอยู่ระหว่างการไ้ใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรประเภทต่าง ๆ ดังนั้นหลังจากปี 2512 ถึงปี 2524 พื้นที่ป่าอำเภอมะขามจึงมีอัตราการลดโดยเฉลี่ยต่อปีต่ำมาก โดยพื้นที่ป่าที่ลดลงส่วนใหญ่มาจากป่าโปร่ง แต่ป่าดิบจะลดลงเพียงเล็กน้อย

1.2 เพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรกรรม

ปี 2512 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ทั้ง 4 อำเภอมีพื้นที่ทำการเกษตรรวมกันทั้งสิ้น 1,041.15 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 17.87 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยมีลักษณะการใช้พื้นที่การเกษตรกรรมเพียง 3 ประเภทคือ พืชไร่นา และไม้ผล-ไม้ยืนต้น พืชไร่นาจะใช้พื้นที่มากที่สุดโดยมากกว่าพื้นที่นาเกือบเท่าตัว และพื้นที่ใช้ปลูกไม้ผล-ไม้ยืนต้นน้อยกว่าพื้นที่นาเล็กน้อย หลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ปี 2524 พื้นที่ทำการเกษตรกรรมจะเพิ่มขึ้นจากปี 2512 ส่วนใหญ่โดยการบุกรุกทำลายป่าเกือบ 4 เท่าตัวโดยปี 2524 มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมทั้งสิ้น 3,740.46 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 64.22 ของพื้นที่ทั้งหมด คิดเป็นพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นเท่ากับ 2,699.31 ตาราง-

กิโลเมตร (46.35 %) อัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ยร้อยละ 21.61 ต่อปี การใช้พื้นที่เพื่อ การเกษตรกรรมมีลักษณะ เช่นเดียวกับปี 2512 โดยพื้นที่ใช้ปลูกพืชไร่ซึ่งมีมากที่สุดจะมากกว่าพื้นที่นาประมาณ 8 เท่า ส่วนพื้นที่นาและไม้ผล-ไม้ยืนต้น จะมีพื้นที่ใกล้เคียงกันโดย พื้นที่นาจะมากกว่าพื้นที่ปลูกไม้ผล-ไม้ยืนต้น เล็กน้อย (ตารางที่ 5.2)

อำเภอสระแก้ว ปี 2512 อำเภอสระแก้วมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ร้อยละ 9.84 ของพื้นที่ทั้งหมด หลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ปี 2524 พื้นที่ทำการเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณ 2 เท่าคือ มีพื้นที่เท่ากับร้อยละ 22.66 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ที่เพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 12.82 อัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 10.86 ต่อปี

กิ่งอำเภอรังน้ำเย็น ปี 2512 พื้นที่เกือบทั้งหมดซึ่งเป็นกิ่งอำเภอรังน้ำเย็น เป็นพื้นที่ป่า โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมคือนาเพียงอย่างเดียวคิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 0.07 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่หลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วแล้ว ปี 2524 มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรม 10.62 ของพื้นที่ทั้งหมด คิดเป็นพื้นที่เพิ่มขึ้นจากปี 2512 เท่ากับร้อยละ 10.55 ของพื้นที่ทั้งหมดหรือเพิ่มขึ้นประมาณ 151 เท่า

อำเภอโป่งน้ำร้อน ปี 2512 มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมเพียงร้อยละ 1.64 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่ปี 2524 มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมร้อยละ 19.34 ของพื้นที่ทั้งหมด คิดเป็นพื้นที่เพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 17.79 อัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 90.40 ต่อปี พื้นที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ ส่วนพื้นที่นาจะลดลงจากปี 2512 เล็กน้อย

อำเภอมะขาม ปี 2512 มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมร้อยละ 6.32 ของพื้นที่ทั้งหมด และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.51 ในปี 2524 คิดเป็นพื้นที่เพิ่มขึ้นเท่าร้อยละ 5.19 อัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 6.84 ต่อปี พื้นที่ที่เพิ่มขึ้นจะเพิ่มขึ้นเฉพาะพื้นที่ปลูกไม้ผล-ไม้ยืนต้นและพืชไร่ ส่วนพื้นที่นาจะลดลงจากปี 2512 เล็กน้อย

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำการเกษตรกรรมของอำเภอต่าง ๆ ทั้ง 4 อำเภอ ปี 2512 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วนั้น อำเภอ สระแก้วมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอมะขาม อำเภอโป่งน้ำร้อน และกิ่งอำเภอรังน้ำเย็นตามลำดับ หลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ปี 2524

ตารางที่ 5.2 แสดงพื้นที่ทำการเกษตร

ตัวแปร เขตการปกครอง	พื้นที่อำเภอ (ร้อยละ)	พื้นที่ทำการเกษตรปี 2512 (ร้อยละ)				พื้นที่ทำการเกษตรปี 2524 (ร้อยละ)				การเปลี่ยนแปลงปี 2512-2524 (ร้อย)				
		พืชไร่	นา	ไม้ผล- ไม้ยืนต้น	รวม	พืชไร่	นา	ไม้ผล- ไม้ยืนต้น	รวม	พืชไร่	นา	ไม้ผล- ไม้ยืนต้น	รวม	เพิ่มขึ้น (ร้อยละ)
อ.สระแก้ว	32.45	5.47	4.37	-	9.84	14.31	8.35	-	22.66	8.84	3.98	-	12.82	10.00
กิ่ง อ.วังน้ำเย็น	16.42	-	0.07	-	0.07	9.56	1.06	-	10.62	9.56	0.99	-	10.55	1,255
อ.โป่งน้ำร้อน	30.27	1.49	0.15	-	1.64	18.97	0.01	0.45	19.43	17.48	-0.14	0.45	17.79	90.00
อ.มะขาม	20.86	1.03	0.88	4.41	6.32	2.87	0.65	7.99	11.51	1.84	-0.23	3.58	5.19	6.00
รวม	100.00	7.99	5.74	4.41	17.87	45.71	10.07	8.44	64.22	37.72	4.60	4.03	46.35	21.00

ที่มา : ตารางที่ 4.1-4.2

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สระแก้วยังคงมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอบึงนาราง อำเภอมะขาม และกิ่งอำเภoringน้ำเย็นตามลำดับ จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรกรรมปี 2524 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2512 นั้น อำเภอบึงนารางจะมีพื้นที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอสระแก้ว กิ่งอำเภoringน้ำเย็น และอำเภอมะขาม สำหรับอัตราการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรกรรมภายในแต่ละอำเภอนั้นกิ่งอำเภoringน้ำเย็นซึ่งมีพื้นที่ค่อนข้างน้อยแต่จะมีอัตราการเพิ่มสูงสุด รองลงมาได้แก่ อำเภอบึงนาราง และอำเภอสระแก้ว ส่วนอำเภอมะขามซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมค่อนข้างน้อยทั้งช่วงก่อนและหลังการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว จะมีอัตราเพิ่มต่ำสุดเช่นกัน

หลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วพื้นที่ป่าลดลงจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรกรรม กล่าวคือพื้นที่ป่ายิ่งลดลงมากเท่าไรก็จะทำให้พื้นที่ทำการเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น ตัวอย่างได้แก่ อำเภอบึงนารางมีพื้นที่ป่าลดลงมากที่สุดจะมีอัตราเฉลี่ยการลดพื้นที่ป่าภายในอำเภอสูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็จะมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นมากที่สุด และอัตราการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรกรรมภายในอำเภอก็จะมีอัตราสูงกว่าอำเภออื่น ๆ เช่นกัน หรืออำเภอมะขามซึ่งมีพื้นที่ป่าลดลงน้อยที่สุดจะมีอัตราการลดโดยเฉลี่ยต่ำที่สุด และในขณะเดียวกันก็มีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้นน้อยที่สุดโดยมีอัตราการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรภายในอำเภอต่ำกว่าอำเภออื่น ๆ เช่นกัน

พื้นที่ทำการเกษตรกรรมที่เพิ่มขึ้นจะมาจากการบุกเบิกแผ้วถางป่า พื้นที่ทำการเกษตรจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายหลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการพิจารณาจากช่วงเวลาการเกิดโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นที่สองข้างถนนสายนี้ ซึ่งต้องใช้ชีวิตอุทิศจากพื้นที่ใกล้เคียง ปี 2512 แทบไม่ปรากฏโรงงานอุตสาหกรรมประเภทใด ๆ หลังจากปี 2512 คือก่อนปี 2520 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วจะสร้างแล้วเสร็จตลอดทั้งสายจะปรากฏโรงงานอุตสาหกรรมเพียงเล็กน้อยในพื้นที่ อำเภอสระแก้ว อำเภอบึงนาราง และอำเภอมะขาม ส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานที่ใช้ชีวิตอุทิศจากป่าและจากการเกษตรกรรม แต่หลังจากปี 2520 ซึ่งถนนสายจันทบุรี - สระแก้วได้สร้างแล้วเสร็จตลอดทั้งสาย โรงงานอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัจจุบัน (ปี 2527) พื้นที่ทั้ง 4 อำเภอซึ่งตั้งอยู่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว

นี้มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 229 โรงงาน ประมาณร้อยละ 87 ของโรงงานอุตสาหกรรม
ใช้วัตถุดิบที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางการเกษตรกรรมแบ่งเป็นพืชไร่ร้อยละ 49 ส่วนใหญ่ได้แก่
โรงงานผลิตมันเส้น และข้าวร้อยละ 38 ได้แก่โรงสีข้าว ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 13
เป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม แต่เป็นบริการที่เกี่ยวข้อง
กับการผลิตทางการเกษตรกรรม เช่น การซ่อม-สร้างเครื่องยนต์ กลึง-เชื่อมโลหะ เป็นต้น
ปี 2521 เป็นปีที่พื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมาก
ที่สุดคือเกิดขึ้น 65 โรงงาน หรือ เท่ากับร้อยละ 28.38 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด
ในปัจจุบัน ในจำนวนนี้เป็นโรงงานที่ใช้วัตถุดิบเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมคือจากพืชไร่ และ
นาถึง 62 โรงงาน (ตารางที่ 5.3)

โรงงานอุตสาหกรรมภายในแต่ละอำเภอจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องับลักษณะ
การใช้ที่ดินและช่วงเวลาที่ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วสร้างผ่านพื้นที่แต่ละอำเภอซึ่งมีผลต่อการ
บุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อนำพื้นที่นั้นมาใช้ในการเกษตรกรรม ก็จะมีผลกระทบต่อการศึกษาเกิดโรงงาน
อุตสาหกรรมในช่วงเวลาต่าง ๆ เช่นกัน

อำเภอสระแก้ว มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2512

ได้แก่โรงสีข้าวและโรงงานทำน้ำแข็งอย่างละโรงงาน ปี 2516 มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม
ทั้งหมด 16 โรงงาน และเพิ่มขึ้นประมาณเท่าตัวในปี 2520 ซึ่งมี 33 โรงงาน อัตราเพิ่ม
ของโรงงานอุตสาหกรรมช่วงที่ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วได้สร้างผ่านพื้นที่อำเภอสระแก้ว
(ปี 2516 - 2520) เท่ากับร้อยละ 26.55 ต่อปี หลังจากถนนสายนี้สร้างแล้วเสร็จตลอดทั้ง
สาย โรงงานอุตสาหกรรมจะเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว ปี 2525 มีทั้งสิ้น 126 โรงงาน ซึ่ง
เพิ่มขึ้นจากปี 2520 จำนวน 93 โรงงาน อัตราเพิ่มปี 2520 - 2525 จะสูงกว่าเดิม
(ปี 2516 - 2520) ประมาณเท่าตัวคือมีอัตราเพิ่มร้อยละ 56.36 ต่อปี ปัจจุบัน (ปี 2527)
อำเภอสระแก้วมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 133 โรงงาน หรือ เท่ากับร้อยละ 58.08 ของ
จำนวนโรงงานทั้งหมดภายใน 4 อำเภอ โรงงานส่วนใหญ่ (50 โรงงาน) จะตั้งอยู่ในตำบล
สระแก้ว ส่วนที่เหลือจะกระจายอยู่ตามตำบลต่าง ๆ โรงงานแทบทั้งหมด (122 โรงงาน)
จะใช้วัตถุดิบเกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่ โรงงานผลิตมันเส้น 63 โรงงาน โรงสีข้าว 54
โรงงาน และโรงงานอื่น ๆ 16 โรงงาน โรงงานที่ใช้วัตถุดิบไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตรมี

ประกอบกิจการ	อำเภอพระแก้ว (ปี 2512-2527)												อำเภอรุ่งน้ำเขิน (ปี 2522-2527)							อำเภอโป่งน้ำร้อน (ปี 2518-2527)										อำเภอมะขาม (ปี 2525-2527)											
	12	13	15	17	18	21	22	23	24	25	26	27	รวม	22	23	24	25	26	27	รวม	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	รวม	15	20	21	22	23	24	25	26	27	รวม
โรงสีข้าว	1	1	10	1	7	8	2	5	14	4	3	-	54	1	2	1	1	1	-	6	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	3	3	13	1	1	1	1	1	1	-	24
ทำเดินก้วยเดี่ยว	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
กะเทาะเปลือกถั่ว	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
บับและชักผ้า	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ชักมันเม็ด	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
แป้งมันสำปะหลัง	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
กบนำมันพืช	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
อบ-เก็บรักษาพืชและเมล็ดพืช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
มันเส้น	-	-	-	-	-	31	23	-	1	5	3	-	83	-	1	-	3	-	2	6	-	-	5	11	6	1	1	2	2	-	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
น้ำทรายทรายแดง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
น้ำแข็ง	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
น้ำดื่ม	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	
ห้องเย็น	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
เลื่อยไม้	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2	
ไสไม้-ซอยไม้	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ทำลังไม้	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	
วงกบประตูหน้าต่าง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
โต๊ะเจียรในทอข-ลังไม้	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	
ไม้หิน	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ปูนขาว	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
ผลิตภัณฑก่อนกริต	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
กลึง-เชื่อมโลหะ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	1	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ซ่อมเครื่องยนต์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ซ่อมรถยนต์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
เกาะพ่นสีรถยนต์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
รวม	2	1	13	3	7	40	25	6	20	10	8	1	133	1	4	3	4	3	4	18	1	2	5	14	7	4	11	7	3	44	4	4	14	4	1	2	3	1	-	33	2

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดปราจีนบุรี ปี 2527

เพียง 11 โรงงานเท่านั้น สำหรับโรงงานผลิตมันเส้นจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หลังจาก ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วสร้างเสร็จตลอดทั้งสายคือ ปี 2520 เกิดขึ้น 23 โรงงาน และ ปี 2521 เกิดขึ้น 32 โรงงาน ส่วนโรงสีข้าวนั้นจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งช่วงก่อนและหลัง การสร้างถนนคือ ปี 2515 และปี 2519 เกิดขึ้น 10 โรงงาน และ 7 โรงงานตามลำดับ ปี 2521 และปี 2524 เกิดขึ้น 6 โรงงาน และ 14 โรงงานตามลำดับ โรงงานประเภท อื่น ๆ ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นหลังจากปี 2520 ดังนั้นประเภทโรงงานอุตสาหกรรมของอำเภอ สระแก้วจึงมีความสัมพันธ์กับลักษณะการใช้ที่ดินของอำเภอคือ พื้นที่ทำการเกษตรกรรมทั้ง อำเภอ เป็นพื้นที่นาสลับกับพืชไร่ในจำนวนใกล้เคียงกัน เนื่องจากมีจำนวนโรงสีข้าวใกล้เคียง กับโรงงานผลิตมันเส้น แต่ลักษณะการเพิ่มพื้นที่นาจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งช่วงที่ถนนสาย จันทบุรี - สระแก้วสร้างผ่านอำเภอสระแก้ว และหลังจากถนนได้สร้างเสร็จตลอดทั้งสาย แต่พื้นที่ปลูกพืชไร่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเฉพาะช่วงหลังจากถนนได้สร้างเสร็จตลอดทั้งสาย

อำเภอรังน้ำเย็น มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกหลังจากถนน สายจันทบุรี - สระแก้วได้สร้างเสร็จตลอดทั้งสายคือ ปี 2522 เกิดโรงสีข้าวขึ้นเพียงโรงงาน เดียว ปี 2523 มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 5 โรงงาน หลังจากปี 2523 โรงงาน อุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นปีละ 3 - 4 โรงงาน ปัจจุบัน (ปี 2527) มีจำนวนโรงงาน อุตสาหกรรมทั้งสิ้น 19 โรงงาน หรือเท่ากับร้อยละ 8.30 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด ภายใน 4 อำเภอ โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ (11 โรงงาน) ตั้งอยู่ที่ตำบลรังน้ำเย็น จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมโดยตรง 15 โรงงาน และใช้วัตถุดิบไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม 4 โรงงาน ได้แก่ โรงงานผลิตมันเส้นและ โรงสีข้าวมีจำนวนเท่ากัน คือ 6 โรงงาน โรงงานอบ-รักษาพืชและเมล็ดพืช 3 โรงงาน โรงงานไม้หิน 2 โรงงาน และโรงงานอื่น ๆ 2 โรงงาน ลักษณะโรงงานอุตสาหกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการใช้ข้าวโพดเป็นวัตถุดิบ จะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ซึ่งมีการเก็บ รักษาด้วยไซโล ดังนั้นการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรกรรมของอำเภอรังน้ำเย็นจะเพิ่มขึ้นอย่าง รวดเร็วหลังจากปี 2520 จนถึงปัจจุบันเนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบเกี่ยวข้อง กับ การเกษตรกรรมโดยตรงจะเพิ่มขึ้นโดยตลอดทุกช่วงปี ตั้งแต่ปี 2523 - 2527

อำเภอโป่งน้ำร้อน มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2518 เป็นโรงงานน้ำตาลทรายแดงเพียงโรงงานเดียว ปี 2520 มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม 8 โรงงาน และเพิ่มขึ้นเป็น 33 โรงงาน ในปี 2525 อัตราเพิ่มปี 2520 - 2525 เท่ากับร้อยละ 62.50 ต่อปี ปัจจุบัน (ปี 2527) มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 44 โรงงาน หรือเท่ากับร้อยละ 19.21 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ (31 โรงงาน) จะตั้งอยู่บริเวณสองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมโดยตรง 36 โรงงาน และใช้วัตถุดิบไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตร 8 โรงงาน ได้แก่ โรงงานผลิตมันเส้น 28 โรงงาน โรงงานเกี่ยวกับการซ่อม-สร้างเครื่องยนต์ 6 โรงงาน โรงสีข้าว 3 โรงงาน โรงงานผลิตน้ำตาลทรายแดง 3 โรงงาน และโรงงานอื่น ๆ 4 โรงงาน โรงงานผลิตมันเส้นซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีมากที่สุดจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วช่วงปี 2520 - 2522 ปี 2521 เป็นช่วงเวลาที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมากที่สุด (14 โรงงาน) โดยเป็นโรงงานผลิตมันเส้นถึง 11 โรงงาน ดังนั้นลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมของอำเภอโป่งน้ำร้อนจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ก่อนที่ถนนทั้งสายจะสร้างเสร็จ เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่ในอำเภอโป่งน้ำร้อน จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2520

อำเภอมะขาม มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 2515 จำนวน 4 โรงงานคือ โรงสีข้าว 3 โรง และโรงเลื่อยไม้ และเพิ่มขึ้นเป็น 8 โรงงานในปี 2520 อัตราเพิ่มโรงงานอุตสาหกรรมปี 2515 - 2520 เท่ากับร้อยละ 20.0 ต่อปี หลังจากปี 2520 โรงงานอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปี 2525 มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจากปี 2520 ถึง 4 เท่าคือมี 32 โรงงาน อัตราเพิ่มปี 2520 - 2525 เท่ากับ 60 ต่อปี ปัจจุบัน (ปี 2527) อำเภอมะขามมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 33 โรงงาน หรือเท่ากับร้อยละ 14.41 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในอำเภอ เป็นโรงงานที่ใช้วัตถุดิบเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมโดยตรง 26 โรงงาน และใช้วัตถุดิบไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตร 7 โรงงาน ได้แก่ โรงสีข้าว 24 โรง โรงงานผลิตมันเส้น 2 โรงงาน โรงเลื่อยไม้ 2 โรง และโรงงานอื่น ๆ อีก 5 โรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ตำบลมะขาม โดยจะมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่บริเวณสองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วเพียง 8 โรงงาน

เท่านั้น สำหรับโรงสีข้าวซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีจำนวนมากที่สุดส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานขนาดเล็กและมีกำลังการผลิตต่ำช่วงเวลาการเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรของอำเภอมะขามจะใกล้เคียงกับอำเภอโป่งน้ำร้อน เนื่องจากการสร้างถนนผ่านอำเภอทั้งสองอยู่ในระยะเวลาใกล้เคียงกันทำให้อำเภอมีโรงงานอุตสาหกรรมเริ่มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2520 จนถึงปี 2526 ปี 2521 เป็นปีที่มิโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมากที่สุด (14 โรงงาน) ในจำนวนนี้จะ เป็นโรงสีข้าวถึง 11 โรง

การสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว จะมีผลกระทบต่อการใช้ที่ดินของแต่ละอำเภอ คือ อำเภอมะขาม อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสระแก้ว คือปี 2515 - 2516 เป็นช่วงเวลาที่ดินสายนี้สร้างผ่านแต่ละอำเภอทำให้พื้นที่ป่าซึ่งถนนตัดผ่าน เกิดการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อนำมา เป็นพื้นที่ใช้ในการเกษตรกรรม พื้นที่ทำการเกษตรกรรมจะ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วก่อนที่ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วจะสร้างเสร็จตลอดทั้งสายคือก่อนปี 2520 เล็กน้อย เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมของทั้ง 3 อำเภอจะ เริ่มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2520 และ เพิ่มขึ้นรวดเร็วที่สุดในช่วงเวลาเดียวกันคือปี 2521 และประมาณร้อยละ 93 ของจำนวนอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2521 จะใช้วัตถุดิบจากผลิตผลทางการเกษตรกรรมซึ่งสัมพันธ์กับผลผลิตที่ได้จากการใช้ที่ดินในบริเวณใกล้เคียงสำหรับระยะทางที่สร้างผ่านพื้นที่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นจะสร้างผ่านเมื่อปี 2520 ซึ่งเป็น การสร้างแล้วเสร็จตลอดทั้งสาย ทำให้การเข้าถึงพื้นที่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น ล่าช้ากว่าพื้นที่ทั้ง 3 อำเภอเล็กน้อย ปี 2515-2516 การเข้าถึงพื้นที่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นเริ่มกระทำได้บ้างเนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่อยู่ประมาณกึ่งกลางของถนนสายจันทบุรี - สระแก้วโดยมีอำเภอมะขามและอำเภอโป่งน้ำร้อน เป็นพื้นที่อยู่ต้นทาง อำเภอสระแก้ว เป็นพื้นที่อยู่ปลายทางปี 2520 ซึ่งเป็นช่วงที่ดินทั้งสายสร้างเสร็จจากการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อเป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรมบริเวณพื้นที่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นจะเป็นไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น เริ่มเกิดขึ้น เมื่อปี 2522 และ เพิ่มจำนวนขึ้นตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

1.3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการใช้ที่ดินของพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอภายหลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างกว้างขวางคือ

พื้นที่สำหรับทำการเกษตรกรรมในอำเภอวังน้ำเย็น อำเภอโป่งน้ำร้อน และตอนใต้ของอำเภอสระแก้ว จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการบุกรุกแผ้วถางป่า ลักษณะการใช้ที่ดินของเกษตรกรในการเลือกชนิดของพืชที่ปลูกนั้นมักคำนึงถึงผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจสูงแต่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ก็สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ พื้นที่แทบทั้งหมดดังที่กล่าวมาแล้วจึงมีการปลูกพืชไร่ นอกจากนี้พื้นที่ส่วนที่ยังว่างอยู่ เนื่องจากถูกปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า หรือพื้นที่ที่ยังเป็นป่าซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่ทำให้ยังคงสภาพป่าอยู่ เนื่องจากไม่สะดวกในการเข้าถึงหรืออาจเป็น เพราะมีพื้นที่ป่าบริเวณใกล้เคียงซึ่งคาดว่ามิประโยชน์ใช้สอยเหมือนกันแต่เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าในการบุกรุกแผ้วถางป่า เนื่องจากมีความสะดวกในการเข้าถึงมากกว่า พื้นที่ลักษณะนี้ได้แก่พื้นที่ทางด้านตะวันตกของอำเภอวังน้ำเย็น พื้นที่ส่วนที่ปล่อยให้ว่างอยู่ส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นในอำเภอที่มีพื้นที่เปิดใหม่จำนวนมาก ได้แก่ พื้นที่อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอโป่งน้ำร้อน ส่วนอำเภอมะขาม และอำเภอสระแก้ว ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอมักมีการใช้พื้นที่สำหรับการเกษตรกรรมชนิดต่าง ๆ มาตั้งแต่ดั้งเดิม ภายหลังจากการสร้างถนนพื้นที่บางส่วนอาจเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีมาก่อน เนื่องจากการเข้าของวิทยาการที่ก้าวหน้าต่าง ๆ ทางเกษตรกรรมที่ล้าสมัยเข้ามาหลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ประกอบกับได้เห็นตัวอย่างของเกษตรกรในบริเวณใกล้เคียงที่ประสบความสำเร็จ เกี่ยวกับผลผลิตและผลตอบแทนที่ได้รับ

พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินภายหลังการสร้างถนนสายจันทบุรี

-สระแก้วโดยทั่วไปอาจเป็นการล่าช้าในการตัดสินใจว่า สภาพปัจจุบันของการใช้ที่ดินมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด เนื่องจากผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจที่เกษตรกรได้รับนั้นยังคงสูงอยู่ แต่ถ้าหากยึดถือกฎเกณฑ์การปลูกพืชแต่ละชนิดตามความเหมาะสมของดินซึ่งทำให้เกิดผลดีคือผลผลิตของพืชไร่ที่มีความเหมาะสมกับดินในแต่ละพื้นที่จะสูง ผลดีทางอ้อมที่ได้รับคือจะรักษาสภาพทางนิเวศวิทยาด้วย ผลเสียที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรจากการปลูกพืชตามความเหมาะสมของดินนั้นคือผลผลิตที่ได้รับอาจไม่ตรงตามความต้องการของตลาด สำหรับการจำแนกสมรรถนะที่ดินของพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอปรากฏว่าพื้นที่ส่วนใหญ่คือ 4,284.39 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 73.22 ของพื้นที่ทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม ส่วนที่เหลือคือพื้นที่ 1,559.61 ตารางกิโลเมตร (26.78%) มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมซึ่งมีพื้นที่มากที่สุด ได้แก่ พื้นที่ป่าทั้งป่าดิบและป่าโปร่งมีพื้นที่รวมกันเท่ากับ 760.92 ตารางกิโลเมตร (13.07%) เนื่องจากพื้นที่ที่เป็นป่าธรรมชาติบนดิน

สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการกสิกรรม พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมซึ่งมีจำนวนพื้นที่รองลงมาจากพื้นที่ป่าได้แก่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ซึ่งยังปะปนกับป่าโปร่ง 383.71 ตารางกิโลเมตร (6.59%) พื้นที่นี้ควรใช้เป็นที่ปลูกพืชไร่ทั้งหมด พื้นที่ปลูกพืชไร่ 227.84 ตารางกิโลเมตร (3.91%) ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม เนื่องจากจำแนกสมรรถนะที่ดินในบริเวณนี้ควรใช้เป็นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์หรือนาข้าว พื้นที่ซึ่งเป็นนาข้าว 102.23 ตารางกิโลเมตร (1.75%) ซึ่งควรมีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น ปลูกพืชไร่ ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ หรือไม้ผล - ไม้ยืนต้น พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมส่วนที่เหลือเพียงเล็กน้อยได้แก่พื้นที่ปลูกไม้ผล - ไม้ยืนต้น 42.94 ตารางกิโลเมตร (0.74%) เป็นพื้นที่ควรสงวนเป็นพื้นที่ป่าเพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และทุ่งหญ้า 41.97 ตารางกิโลเมตร (0.72%) ซึ่งมักปล่อยทิ้งไว้เป็นที่โล่งปะปนกับป่าแคระ เหมาะสำหรับการนำไปใช้เป็นที่ปลูกไม้ผล - ไม้ยืนต้น (ตารางที่ 5.4 และแผนที่ 3.8)

อำเภอสระแก้ว มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมเท่ากับ 1,473.31 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 77.95 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม 416.69 ตารางกิโลเมตร (22.05%) ประเภทการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมซึ่งมีพื้นที่มากที่สุดได้แก่พื้นที่ปลูกพืชไร่ 173.82 ตารางกิโลเมตร (9.20%) โดยกระจายอยู่ทางตอนล่างและตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งเป็นเขตติดต่อกับอำเภอภูกามยาว การใช้ที่ดินเพื่อให้เหมาะสมนั้นทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือควรใช้เป็นที่นา และตอนล่างควรใช้เป็นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมซึ่งมีพื้นที่รองลงมาจากพืชไร่ได้แก่ พื้นที่ป่า 154.42 ตารางกิโลเมตร (8.17%) บริเวณตอนบนและตะวันตกเฉียงใต้ติดต่อกับอำเภอสนมชัยเขต พื้นที่ป่าบริเวณเหล่านี้มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้เป็นที่ทำการกสิกรรม นาข้าว 70.64 ตารางกิโลเมตร (3.74%) ทางตอนล่างของพื้นที่อำเภอซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับการใช้ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมเพื่อปลูกพืชไร่โดยมีลักษณะสมรรถนะที่ดินอย่างเดียวกันคือควรใช้เป็นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ปลูกพืชไร่ปะปนกับป่าโปร่ง 15.53 ตารางกิโลเมตร (0.82%) ซึ่งควร เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ทั้งหมดอยู่บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ใกล้เคียงกับบริเวณพื้นที่ป่าซึ่งการนำมาใช้ในการกสิกรรม และทุ่งหญ้าซึ่งควรใช้เป็นที่นาจะมีพื้นที่น้อยที่สุดคือ 2.82 ตารางกิโลเมตร (0.12%) อยู่ทางด้านตะวันตก

กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น มีพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมเท่ากับ 638.90 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 66.83 ของพื้นที่ทั้งกิ่งอำเภอ พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม 317.10 ตารางกิโลเมตร (33.17%) ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมมีเพียง 3 ประเภทคือ พื้นที่ป่า พืชไร่ และพืชไร่ปะปนป่าโปร่ง พื้นที่ป่าซึ่งแทบทั้งหมด เป็นป่าดิบทางซีกตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในการกสิกรรมและมีพื้นที่มากที่สุดเท่ากับ 267.63 ตารางกิโลเมตร (27.98%) การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชไร่ 24.93 ตารางกิโลเมตร (2.61%) และควรใช้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือ เขตติดต่อกับอำเภอวัฒนานคร และพื้นที่ปลูกพืชไร่ปะปนป่าโปร่ง 24.64 ตารางกิโลเมตร (2.58%) ซึ่งควรใช้เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ทั้งหมดบริเวณตะวันตกเฉียงใต้

อำเภอโป่งน้ำร้อน มีพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม 1,189.37 ตารางกิโลเมตรหรือเท่ากับ 67.46 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ พื้นที่ 573.63 ตารางกิโลเมตร (32.54%) มีการใช้ประโยชน์,ที่ดินไม่เหมาะสม พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมของอำเภอโป่งน้ำร้อนมีเพียง 2 ประเภทคือ พื้นที่ป่าและพืชไร่ปะปนป่าโปร่ง โดยมีพื้นที่ป่าเท่ากับ 262.80 ตารางกิโลเมตร (14.91%) ได้แก่พื้นที่ป่าดิบทางตะวันตกเฉียงเหนือ ป่าโปร่งทางตอนล่างและตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ป่าเหล่านี้มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการกสิกรรม พื้นที่ปลูกพืชไร่ปะปนกับป่าโปร่งซึ่งควรใช้เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ทั้งหมดมีพื้นที่ เท่ากับ 310.83 ตารางกิโลเมตร (17.63%) ได้แก่ พื้นที่ซีกตะวันออกเฉียงเหนือขนานกับเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยและตอนล่างบริเวณใกล้เคียงกับป่าโปร่ง

อำเภอมะขาม มีพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม 962.81 ตารางกิโลเมตรหรือเท่ากับร้อยละ 79.24 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ พื้นที่ 252.19 ตารางกิโลเมตร (20.76%) มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมมากที่สุดคือพื้นที่ป่าเท่ากับ 76.17 ตารางกิโลเมตร (6.27%) โดยกระจายทั่วไปทางซีกตะวันตก พื้นที่ป่านี้ดินจะเหมาะสมต่อการปลูกไม้ผล - ไม้ยืนต้น รองลงมาจากพื้นที่ป่าได้แก่ พื้นที่ปลูกไม้ผล - ไม้ยืนต้น 42.94 ตารางกิโลเมตร (3.54%) ซึ่งควรสงวนไว้เป็นพื้นที่ป่าตามธรรมชาติ เพื่อ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารบริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่อำเภอ พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์

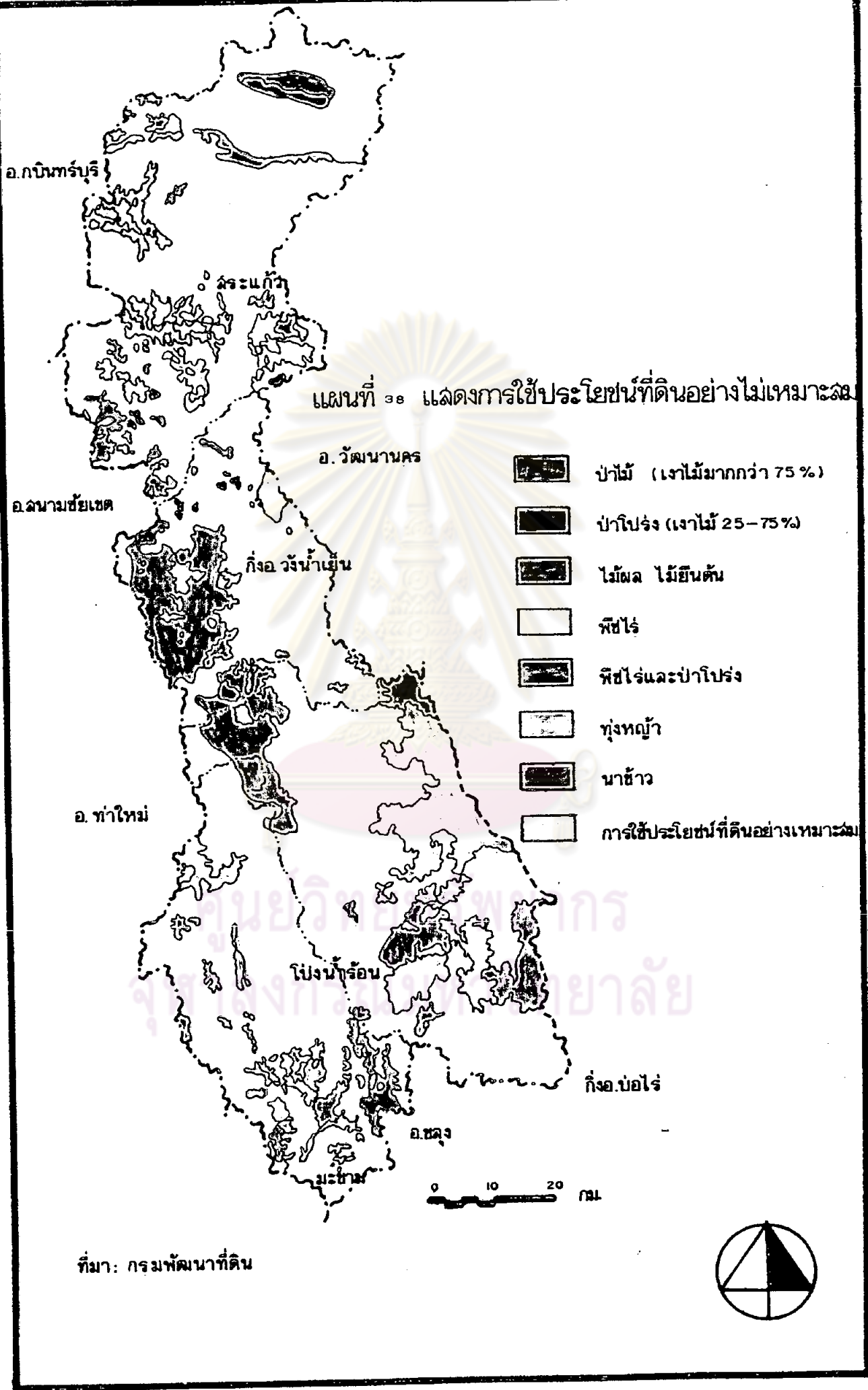

ตารางที่ 5.4 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไรไม่เหมาะสมระดับอำเภอ

การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม	จำนวนพื้นที่									
	อ.มะขาม		อ.โป่งน้ำร้อน		กิ่ง อ.วังน้ำเย็น		อ.สระแก้ว		รวม 4 อำเภอ	
	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ	ตร.กม.	ร้อยละ
1. ป่าทึบ (เงาไม้มากกว่า 75%)	1.73	0.14	98.68	5.60	260.52	27.25	94.87	5.02	455.80	7.83
2. ป่าโปร่ง (เงาไม้ 25-75%)	74.44	6.13	164.12	9.31	7.01	0.73	59.55	3.15	305.12	5.24
3. ไม้ผล, ไม้ยืนต้น	42.94	3.54	-	-	-	-	-	-	42.94	0.74
4. พืชไร่	29.09	2.39	-	-	24.93	2.61	173.82	9.20	227.84	3.91
5. พืชไร่และป่าโปร่ง	32.71	2.69	310.83	17.63	24.64	2.58	15.53	0.82	383.71	6.59
6. ทุ่งหญ้า	39.69	3.27	-	-	-	-	2.28	0.12	41.97	0.72
7. นาข้าว	31.59	2.60	-	-	-	-	70.64	3.74	102.23	1.75
การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม	252.19	20.76	579.63	32.54	317.10	33.17	416.69	22.05	1,559.61	26.78
การใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะสม	962.81	79.24	1,189.37	67.46	638.90	66.83	1,473.31	77.95	4,264.39	73.22
รวม	1,215.00	100.00	1,763.00	100.00	956.00	100.00	1,890.00	100.00	5,824.00	100.00

ที่มา : แผนที่ 8, 17 และแผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมของภาคตะวันออก

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ดินไม่เหมาะสมส่วนที่เหลือ 133.08 ตารางกิโลเมตร (10.95%) จะกระจายทั่วไปทาง
ดอนล่างและตะวันตกเฉียงเหนือ ได้แก่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ พืชไร่และป่าไผ่ ทุ่งหญ้า และ
นาข้าว พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมส่วนที่เหลือนี้จะ เหมาะสมสำหรับการปลูกไม้
ผล- ไม้ยืนต้น

การใช้ที่ดินของพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ แต่ละอำเภอจะมีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่าง
ไม่เหมาะสมประมาณร้อยละ 20 - 33 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ จากการเปรียบเทียบทั้ง 4 อำเภอ
อำเภอโป่งน้ำร้อนจะมีพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอ
สระแก้ว กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอมะขามตามลำดับ แต่อัตราส่วนของพื้นที่ที่มีการใช้
ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมต่อพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะสม กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นจะ
มีอัตราส่วนของพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมสูงสุด รองลงมาได้แก่ อำเภอโป่ง-
น้ำร้อน อำเภอสระแก้ว และอำเภอมะขามตามลำดับ สำหรับลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ไม่เหมาะสมของพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ พื้นที่อำเภอมะขาม และอำเภอ
สระแก้ว จะมีการใช้ที่ดินเพื่อการกสิกรรมซึ่งไม่เหมาะสมคือ ไม้ผล - ไม้ยืนต้น พืชไร่, นาข้าว
ทุ่งหญ้า กับพื้นที่ป่าพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดิน เฉพาะการกสิกรรมไม่เหมาะสมจะมีอัตราส่วนมากกว่าพื้นที่
ป่าที่ควรนำมาใช้เป็นที่ทำการกสิกรรมประมาณเท่าตัว แต่พื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนและกิ่งอำเภอ
วังน้ำเย็นมีลักษณะพื้นที่การใช้ประโยชน์ ที่ดินไม่เหมาะสมตรงกันข้ามกับอำเภอมะขาม และอำเภอ
สระแก้ว กล่าวคือ อำเภอโป่งน้ำร้อนและกิ่งอำเภอวังน้ำเย็นจะมีพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม
ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าซึ่งมีความเหมาะสมในการนำมาใช้เป็นที่ทำการกสิกรรม และพื้นที่ปลูก
พืชไร่ประปนกับป่าไผ่ซึ่งควร เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ทั้งหมด

2. การตั้งถิ่นฐาน

2.1 การขยายตัวของชุมชน

การสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว มีผลกระทบต่อการขยายตัวของชุมชน
โดยทำให้ชุมชนที่มีอยู่เดิมมีขนาดใหญ่ขึ้น และทำให้เกิดชุมชนขึ้นใหม่ การขยายตัวของชุมชนจะ
ปรากฏเด่นชัดตลอดบริ เวณสองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว เนื่องจากบริเวณที่เป็นชุมชน
หนาแน่น เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลจะตั้งอยู่ตลอดแนวสองข้างถนน
สายจันทบุรี - สระแก้ว การเข้าถึงพื้นที่ที่กระทำได้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมทำให้เกิดการขยายตัว

ของชุมชนอื่น ๆ ซึ่งตั้งอยู่ลึกเข้าไปโดยการพิจารณาจากการปกครองส่วนภูมิภาค ตั้งแต่รูปแบบการปกครองที่เล็กที่สุดคือหมู่บ้าน ไปจนถึง ตำบล อำเภอ หรือจังหวัด

2.1.1 การปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วก่อให้เกิดชุมชนหนาแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ สามารถจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลได้ 2 สุขาภิบาลคือ สุขาภิบาลทรายขาว และสุขาภิบาลวังน้ำเย็น

สุขาภิบาลทรายขาว เป็นชุมชนหนาแน่นอีกชุมชนหนึ่งในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนนอกเหนือไปจากสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อน สุขาภิบาลทรายขาวจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลทันทีที่ถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ได้สร้างผ่านถึงบริเวณที่ตั้งสุขาภิบาลในปัจจุบัน หลังจากที่ดินนได้สร้างแล้ว เสร็จตลอดทั้งสายชุมชนจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้ต้องขยายพื้นที่สุขาภิบาลออกไปตามเส้นทางถนนประมาณเท่าตัว ทำให้สุขาภิบาลทรายขาวเป็นชุมชนหนาแน่นและ เป็นศูนย์กลางที่ให้บริการสินค้าและบริการต่าง ๆ ขนาดใหญ่ที่สุดของอำเภอโป่งน้ำร้อน

สุขาภิบาลวังน้ำเย็น เป็นชุมชนหนาแน่นตั้งอยู่เรียงรายประมาณ กิโลเมตรที่ 112 ของพื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว เป็นชุมชนที่มีขนาดความเป็นศูนย์กลางการใช้บริการสินค้าและบริการประเภทต่าง ๆ ค่อนข้างใหญ่ที่เกิดขึ้นหลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว นอกจากนี้ที่ตั้งของชุมชนยังเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการ เนื่องจากตั้งอยู่บริเวณเดียวกับที่ตั้งวังน้ำเย็น

ทั้งสุขาภิบาลทรายขาวและสุขาภิบาลวังน้ำเย็นต่างเกิดขึ้นเนื่องจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ทำให้การเข้าถึงพื้นที่ว่างเปล่าที่ยังเป็นพื้นที่ป่าตามธรรมชาติซึ่งมีสมรรถนะที่ดินเหมาะสมต่อการนำมาใช้เป็นที่เกษตรกรรมมีมากยิ่งขึ้น ทั้ง 2 สุขาภิบาลจึงเกิดขึ้น ณ บริเวณดังกล่าวเนื่องจากเป็นศูนย์กลางการติดต่อระหว่างแต่ละสุขาภิบาลกับชุมชนขนาดเล็กกว่าที่อาศัยพื้นที่ทำการเกษตรกรรมโดยรอบ และระหว่างแต่ละสุขาภิบาลกับชุมชนอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายนอกพื้นที่ทั้ง 2 อำเภอกระทำมิได้สะดวก

การสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วนอกจากทำให้เกิดบริเวณชุมชนหนาแน่นจนมีองค์ประกอบสามารถจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลดังกล่าวแล้ว จากการศึกษาปรากฏว่ามี

พื้นที่ที่เป็นชุมชนหนาแน่นอีกหลายแห่ง ได้แก่ พื้นที่ทางตอนใต้ของอำเภอสระแก้ว คือบริเวณ ตำบล เขาฉกรรจ์ก่อนการสร้างถนนพื้นที่บริเวณนี้จะ เป็นพื้นที่ผ่านตามธรรมชาติซึ่งมีสมรรถนะที่ดินเหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่โดยเฉพาะข้าวโพดเป็นส่วนใหญ่ เมื่อถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว สร้างผ่านบริเวณดังกล่าวทำให้มีการใช้ที่ดิน เพื่อการกสิกรรมโดยเฉพาะพืชไร่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวของพื้นที่ทำการกสิกรรมบริเวณตำบล เขาฉกรรจ์ทำให้เกิดบริเวณที่เป็นชุมชนหนาแน่น เพื่อเป็นศูนย์กลางการให้บริการสินค้าและบริการต่าง ๆ แก่ชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่รอบ ๆ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวซึ่งอยู่ลึกเข้าไปจากถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว จะอยู่ค่อนข้างห่างไกลจากศูนย์กลางอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้ที่สุดคือ สุขาภิบาลสระแก้วและสุขาภิบาลวังน้ำเย็น ถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ซึ่งตัดผ่านตำบล เขาฉกรรจ์ทำให้เกิดลักษณะชุมชนหนาแน่นขึ้นหลายชุมชน ปัจจุบันที่มีความหนาแน่นประชากรและ เป็นศูนย์กลางที่มีธุรกิจการค้าและบริการสุดในบริเวณดังกล่าวได้แก่ ชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์ ซึ่งตั้งอยู่ประมาณกิโลเมตรที่ 131-133 ของพื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอสระแก้ว

ชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์ มีพื้นที่ประมาณ 2.5 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากร 6,330 คน จำนวนครัวเรือน 1,136 ครัวเรือน¹ มีลักษณะการใช้ที่ดินดังนี้คือ ย่านการค้าและบริการจะกระจุกอยู่บริเวณสองข้างถนนกิโลเมตรที่ 132 ส่วนสถานศึกษาและศาสนสถานจะอยู่ถัดจากย่านการค้าและบริการ ย่านที่พักอาศัยจะแทรกอยู่ระหว่างย่านการค้าและบริการกับบริเวณสถานศึกษา พื้นที่ส่วนที่เหลือเป็นที่โล่งปะปนกับพืชไร่และนา (ตารางที่ 4.17 และแผนที่ 39)

ลักษณะของสินค้าและบริการต่าง ๆ ของชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์จะมี ทั้ง 3 ประเภทคือ ให้บริการแก่ภาคชนบท ให้บริการแก่ภาคเมืองเป็นส่วนใหญ่ และให้บริการทั้งภาคเมืองและชนบท อัตราส่วนจำนวนหน่วยการให้การบริการสินค้าและบริการแก่ภาคชนบทเท่ากับร้อยละ 19.40 โดยมีชนิดของสินค้าและบริการคือ สถานที่รับซื้อพืชไร่จะมีจำนวนหน่วยการให้การบริการมากที่สุด และสถานที่ขายพันธุ์พืช - ยาปราบศัตรูพืช สินค้าและบริการที่ให้ บริการแก่ภาคเมืองเป็นส่วนใหญ่ (20.90%) ได้แก่ อาหาร - เครื่องดื่ม ซึ่งมีจำนวนหน่วย

¹ หมู่ที่ 1 บ้านเขาฉกรรจ์ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอสระแก้ว

การให้บริการมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สถานที่จำหน่าย - ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า เวชภัณฑ์ - การรักษาพยาบาล เครื่องนุ่งห่ม และ ทองรูปพรรณ - เครื่องประดับ ส่วนสินค้าและบริการที่ให้บริการทั้งภาคเมืองและชนบทเป็นประเภทที่มีอัตราส่วนของการให้บริการมากที่สุด (59.70%) โดยมีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเคหะสถานมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สถานที่ซ่อม - สร้างเครื่องยนต์ วัสดุก่อสร้างและอุปกรณ์ และผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ดังนั้นลักษณะของสินค้าและบริการต่าง ๆ ของชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์จะมีบทบาททางการให้บริการแก่ภาคชนบทเป็นส่วนใหญ่ โดยมีชนิดและจำนวนหน่วยการให้บริการสินค้าและบริการแก่ภาคเมืองเป็นส่วนใหญ่อย่างมาก ลักษณะของสินค้าและบริการที่ให้บริการแก่ภาคเมืองเป็นส่วนใหญ่มักจะเป็นสิ่งที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร - เครื่องดื่ม เวชภัณฑ์ - การรักษาพยาบาล แต่จะไม่ปรากฏการให้บริการสินค้าและบริการเฉพาะอย่าง เช่น สถาบันการเงิน การประกันภัย หรือการบันเทิง (ตารางที่ 5.5)

ปัจจุบันจากลักษณะการใช้ที่ดินของชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์ และประเภทของสินค้าและบริการที่กล่าวมาแล้วประกอบกับการสำรวจข้อมูลภาคสนามระหว่างพื้นที่ชุมชนกับหน่วยราชการส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องคือ อำเภอสระแก้ว ปรากฏว่าชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์มีองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าข่ายการจัดตั้งเป็นสุขาภิบาล

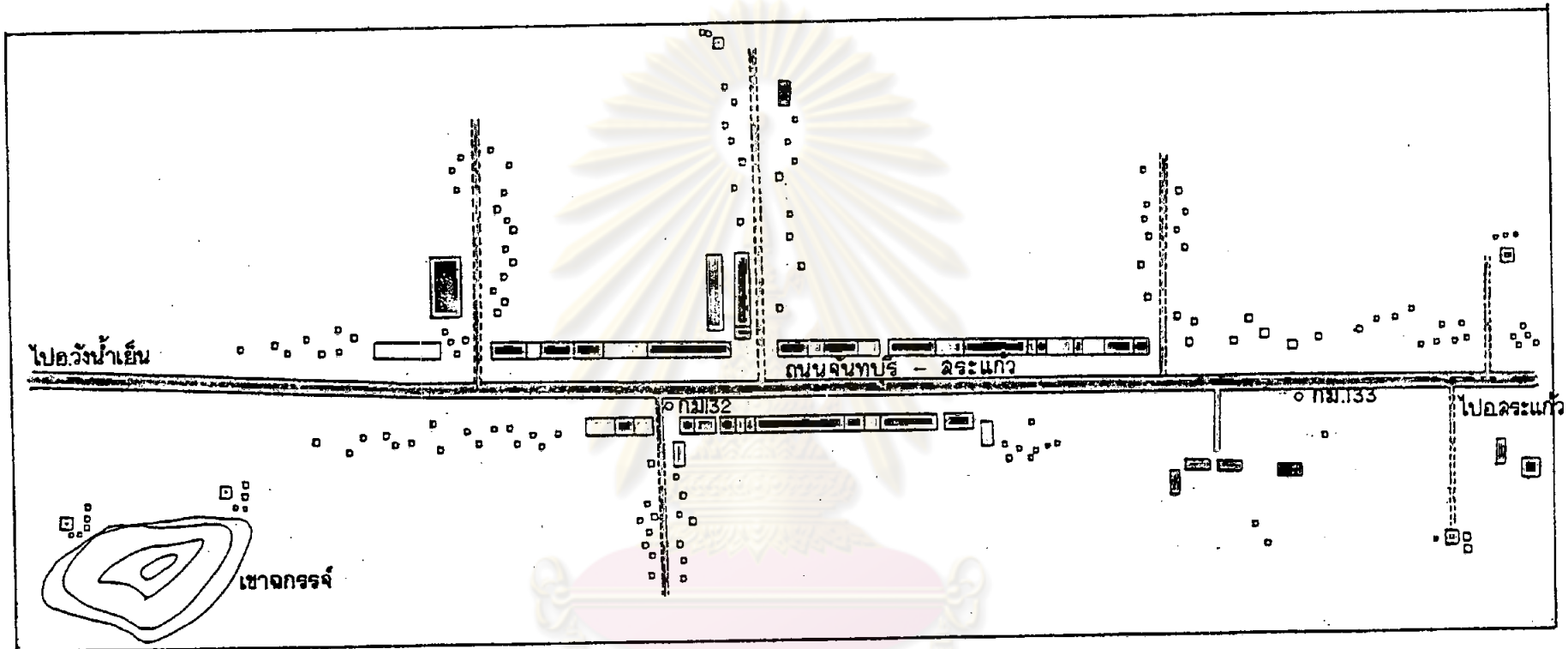
นอกจากชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์แล้ว ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วช่วงที่ตัดผ่านพื้นที่ตำบลวังสมบูรณ์ทำให้เกิดชุมชนหนาแน่นและมีขนาดความเป็นศูนย์กลางค่อนข้างใหญ่ขึ้นที่บ้านวังสมบูรณ์ ตำบลวังสมบูรณ์ อำเภอวังน้ำเย็น บ้านวังสมบูรณ์ตั้งอยู่บริเวณสองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ระหว่างกิโลเมตรที่ 94 - 96 สาเหตุที่เกิดชุมชนหนาแน่นที่ให้การบริการสินค้าและบริการต่าง ๆ ในบริเวณนี้ เนื่องจาก เป็นบริเวณที่เป็นศูนย์กลางที่ให้บริการแก่ชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่โดยรอบ ตั้งแต่ตอนเหนือของพื้นที่อำเภอไปจนถึงตอนใต้ของพื้นที่อำเภอวังน้ำเย็น บริเวณดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่โดยเฉพาะข้าวโพด การที่พื้นที่ทำการเกษตรกรรมซึ่งอยู่ลึกเข้าไป จากถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ทำให้เกิดชุมชนขนาดเล็กซึ่งมีความห่างไกลจากศูนย์กลางขนาดใหญ่ซึ่งอยู่ใกล้ที่สุด ได้แก่ สุขาภิบาลทรายขาวและสุขาภิบาลวังน้ำเย็น จึงทำให้ชุมชนบ้านวังสมบูรณ์ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้พื้นที่เหล่านั้นมากที่สุดมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางด้านต่าง ๆ

โดยเฉพาะการให้บริการสินค้าและบริการต่าง ๆ แทน

ตารางที่ 5.5 แสดงลักษณะของสินค้าและบริการระดับชุมชน

ชุมชน	ประเภทสินค้าและบริการ																				
	ให้บริการแก่ภาคชนบท					ให้บริการแก่ภาคเมือง เป็นส่วนใหญ่							ให้บริการแก่ภาคเมืองและชนบท					รวม			
	รหัสไปรษณีย์	พันธุ์ - ยาปราบศัตรูพืช	ซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตร	จำนวน (หน่วย)	ร้อยละ	อาหาร - เครื่องดื่ม	เครื่องนุ่งห่ม	เวชภัณฑ์ - การรักษาพยาบาล	เสริมสวย	จำหน่าย - ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า	ทองรูปพรรณ - เครื่องประดับ	จำนวน (หน่วย)	ร้อยละ	ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเคหะสถาน	วัสดุก่อสร้างและอุปกรณ์	ซ่อมสร้างเครื่องยนต์	ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	จำนวน (หน่วย)	ร้อยละ		
บ้านฉกรรจ์	12	1	-	13	19.40	7	1	2	-	9	1	14	20.90	22	2	15	1	40	59.70	67	100
บ้านวังสมบูรณ์	14	5	4	23	26.56	9	-	2	4	2	1	18	20.00	25	1	20	3	49	54.44	90	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามของผู้ทำการวิจัยเมื่อวันที่ 5 - 15 กันยายน 2527

แผนที่ ๑๑ แผนการใช้ที่ดินชุมชนบ้านชาอกรรจ์

วิทยาลัย	สถานพยาบาล
วิทยาลัย	ถนนและซอย
สถานบริการ	ทางรถไฟ
สถานศึกษา	
ศาลากลาง	
โรงเรียน	

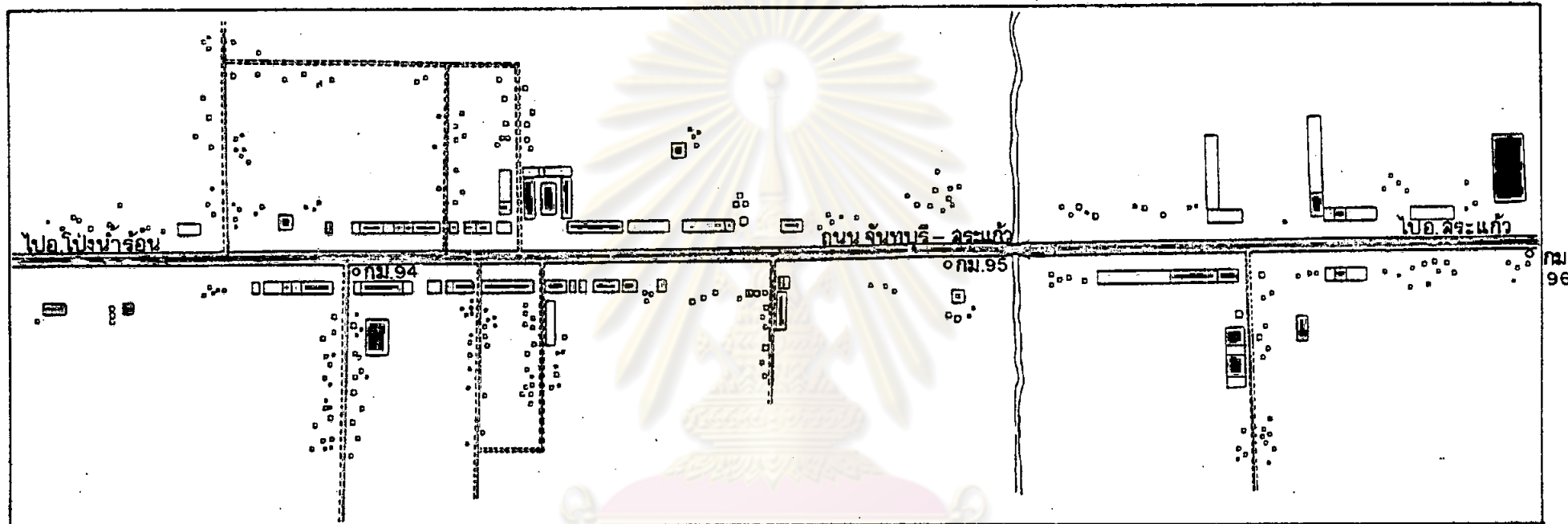

ชุมชนบ้านวังสมบุญ มีพื้นที่ประมาณ 3.75 ตร.กม. มีจำนวนประชากร 9,305 คน จำนวนครัวเรือน 1,261 ครัวเรือน¹ มีลักษณะการใช้ที่ดินดังมีคือ ย่านการค้าและบริการส่วนใหญ่จะกระจุกอยู่หนาแน่น เฉพาะบริเวณสองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ระหว่างกิโลเมตรที่ 95 - 96 สำหรับสถานศึกษามีทั้งระบบประถมศึกษา กับบริเวณศาสนสถาน ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงย่านพักอาศัยพื้นที่ส่วนที่เหลือ เป็นที่โล่งปะปนพืชไร่และนา (ตารางที่ 4.17 และแผนที่ 40)

สินค้าและบริการต่าง ๆ ภายในชุมชนบ้านวังสมบุญมีทั้ง 3 ประเภท อัตราส่วนของจำนวนหน่วยการให้การบริการสินค้าและบริการแก่ภาคชนบท เท่ากับร้อยละ 25.26 สถานที่รับซื้อพืชไร่จะมีจำนวนหน่วยการให้การบริการมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สถานที่จำหน่ายพันธุ์พืชไร่ - ยาปราบศัตรูพืช และสถานที่ซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตร สินค้าและบริการที่ให้บริการแก่ภาคเมืองเป็นส่วนใหญ่ (20.0%) จะมีชนิดของสินค้าและบริการเพียง 5 ชนิด เท่ากับชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์แต่จะมีจำนวนหน่วยการให้การบริการมากกว่าเล็กน้อยคือ อาหาร - เครื่องดื่มมีจำนวนหน่วยการให้การบริการมากที่สุด รองลงมาได้แก่สถานเสริมสวย เวชภัณฑ์ - การรักษาพยาบาล จำหน่าย - ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า และทองรูปพรรณ - เครื่องประดับ ส่วนสินค้าและบริการที่ให้บริการทั้งภาคเมืองและชนบท (54.44%) จะมีชนิดและลักษณะการให้บริการเช่นเดียวกับชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์แต่มีจำนวนหน่วยการให้การบริการมากกว่าประมาณครึ่งหนึ่ง (ตารางที่ 5.5)

บทบาทและหน้าที่ของชุมชนบ้านวังสมบุญจึงเป็นศูนย์กลางที่ให้บริการสินค้าและบริการต่าง ๆ แก่ชุมชนชนบทใกล้เคียง โดยมีขนาดความเป็นศูนย์กลางการให้บริการบริการแก่ภาคชนบทค่อนข้างใหญ่เนื่องจากลักษณะของสินค้าและบริการต่าง ๆ ของชุมชนบ้านวังสมบุญที่ให้การบริการแก่ภาคชนบท และทั้งภาคเมืองและชนบท จะมีชนิดและจำนวนหน่วยการให้การบริการใกล้เคียงกับสุขาภิบาลทรายขาว แต่จะมีชนิดและจำนวนหน่วยของสินค้าและบริการที่ให้การบริการแก่ภาคเมืองเป็นส่วนใหญ่ น้อยกว่าสุขาภิบาลทรายขาว โดยมีชนิดของสินค้าน้อยกว่าประมาณเท่าตัวและมีจำนวนหน่วยการให้บริการน้อยกว่า 3 เท่า

¹ หมู่ที่ 1 บ้านวังสมบุญ ตำบลวังสมบุญ อำเภอวังน้ำเย็น

แผนที่ 40 แสดงการใช้ที่ดินชุมชนวังลมบุรี พ.ศ. 2527.

บ้านพักอาศัย	โรงเรียน
ร้านค้า	สถานสุขภาพ
สถานราชการ	ถนนและบ่อ
หอประชุมชุมชน	ที่ว่าง
ศาลงมถน	ถนน
	คลอง
	ลากันดิน

ในการสำรวจข้อมูลสนามระหว่างพื้นที่ชุมชนบ้านวังสมบูรณ์และหน่วยราชการส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องคืออำเภอวังน้ำเย็นปรากฏว่า ชุมชนบ้านวังสมบูรณ์กำลังอยู่ในเบื้องต้นระหว่างการดำเนินการ เพื่อจัดตั้ง เป็นสุขาภิบาลวังสมบูรณ์

การสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ทำให้เกิดชุมชนขึ้นใหม่หลายชุมชนซึ่งกระจายอยู่ตลอดพื้นที่สองข้างถนน ชุมชนหนาแน่น เหล่านี้จะมีบทบาทและขนาดความเป็นศูนย์กลางจากการให้การบริการสินค้าและบริการต่าง ๆ ไม่เท่ากัน สุขาภิบาลวังน้ำเย็นจะมีขนาดเป็นศูนย์กลางใหญ่ที่สุดที่ให้บริการแก่ภาคชนบทและเมือง ส่วนสุขาภิบาลทรายขาวชุมชนบ้านวังสมบูรณ์ และชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์ จะมีขนาดความเป็นศูนย์กลาง เล็กกว่าตามลำดับ ทุกชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่มีบทบาทที่สำคัญคือ เป็นศูนย์กลางการให้การบริการแก่พื้นที่ใกล้เคียง การที่สุขาภิบาลวังน้ำเย็นมีขนาดความเป็นศูนย์กลางใหญ่กว่าชุมชนอื่น ๆ เนื่องจากการเป็นศูนย์กลางการบริหารด้วย สำหรับชุมชนบ้านวังสมบูรณ์และชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์ซึ่งมีสินค้าและบริการที่ให้บริการแก่ภาคเมือง เป็นส่วนใหญ่น้อยมาก เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนจะอยู่ในเขตอิทธิพลของชุมชนใกล้เคียงที่มีขนาดความเป็นศูนย์กลางใหญ่กว่าคือ ชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์อยู่ในเขตอิทธิพลของสุขาภิบาลสระแก้วและสุขาภิบาลวังน้ำเย็น เนื่องจากมีระยะทางระหว่างจากทั้ง 2 สุขาภิบาลตามเส้นทางถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว เพียง 20 กม. และ เช่นเดียวกับชุมชนบ้านวังสมบูรณ์ซึ่งอยู่ห่างจากสุขาภิบาลวังน้ำเย็น เพียง 17 กม.

ผลกระทบจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว นอกจากทำให้เกิดชุมชนขึ้นใหม่แล้วยังมีผลต่อชุมชนดั้งเดิม คือ ทำให้สุขาภิบาลสระแก้วขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วและมีระดับความเป็นเมืองค่อนข้างสูงของภาคตะวันออก เนื่องจากถนนสายจันทบุรี-สระแก้วมีผลทำให้สุขาภิบาลสระแก้วกลายเป็นจุดตัดการคมนาคมและเป็นที่พักการเดินทางในทางตรงกันข้ามการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว กลับมีผลต่อการขยายตัวของสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อนและสุขาภิบาลมะขามน้อยมาก เนื่องจากทั้ง 2 สุขาภิบาล เป็นทางผ่านเลยไป ที่ตั้งของสุขาภิบาลมะขามอยู่ในเขตอิทธิพลของเทศบาลเมืองจันทบุรี ที่ตั้งของสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อนยังอยู่ในเขตอิทธิพลของจังหวัดจันทบุรี นอกจากนั้นการขยายตัวของพื้นที่ทำการเกษตรกรรมรอบ ๆ ทั้ง 2 สุขาภิบาลมีค่อนข้างน้อย

2.1.2 การปกครองส่วนภูมิภาค

การสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วมีผลทำให้การเข้าถึงพื้นที่สะดวก

ยิ่งขึ้น การขยายตัวของพื้นที่ทำการ เกษตรกรรมจึง เกิดขึ้นควบคู่กับการ เกิดชุมชนต่าง ๆ ซึ่งสามารถจัด เป็นรูปแบบการปกครองตั้งแต่ขนาดเล็กที่สุดคือหมู่บ้าน ตำบล กิ่งอำเภอ อำเภอ หรือจังหวัด จากข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่โดย เฉพาะสภาพทางภูมิศาสตร์ทำให้ถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว มีผลต่อการขยายตัวของชุมชนในรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคแตกต่างกันภายในแต่ละอำเภอด้วย

อำเภอสระแก้ว หลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว อัตราเพิ่มของจำนวนหมู่บ้านจะสูงกว่าช่วงก่อนการสร้างถนน 2 เท่า ตำบลที่มีหมู่บ้าน เพิ่มขึ้นมากที่สุดคือตำบล เขาฉกรรจ์ซึ่งมีผลทำให้จัดตั้งตำบลขึ้นใหม่อีก 2 ตำบล คือ ตำบลหนองหว้า และตำบลพระ เหลิง พื้นที่ตำบล เขาฉกรรจ์นี้จะ เกิดชุมชนอย่างรวดเร็วตั้งแต่ระยะแรกที่ถนนสายนี้ เริ่มผ่านพื้นที่อำเภอสระแก้ว เนื่องจากสามารถแยกพื้นที่บางส่วนของตำบล เขาฉกรรจ์ จัดตั้ง เป็นกิ่งอำเภอวังน้ำเย็นตั้งแต่ก่อนที่ถนนทั้งสายจะสร้างแล้ว เสร็จ

อำเภอวังน้ำเย็น การที่สามารถยกฐานะ เป็นกิ่งอำเภอและอำเภอ ได้เนื่องจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ผ่านพื้นที่ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอสระแก้ว ภายหลังจากการจัดตั้ง เป็นกิ่งอำเภอโดยมีตำบล เมื่อแรกจัดตั้ง เป็นกิ่งอำเภอเพียง 3 ตำบล เท่านั้นคือตำบลวังน้ำเย็น ตำบลวังสมบูรณ์ และตำบลตาหลังใน แต่เนื่องจากพื้นที่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นมีศักยภาพในการพัฒนาค่อนข้างสูง ทำให้สามารถยกฐานะ เป็นอำเภอและขยายการปกครอง เป็น 5 ตำบลในปัจจุบัน ตำบลที่มีหมู่บ้าน เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนสามารถจัดตั้ง เป็นตำบลขึ้นใหม่ได้แก่ตำบลที่มีชุมชนหนาแน่นสูงปรากฏอยู่คือ ตำบลวังน้ำเย็น และตำบลวังสมบูรณ์ โดยจัดตั้งตำบลคลองหินปูนและตำบลวังใหม่ ตามลำดับ

อำเภอโป่งน้ำร้อน มีอัตราเพิ่มของจำนวนหมู่บ้านภายหลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว สูงกว่าก่อนการสร้างถนนประมาณเท่าตัว บริเวณที่มีหมู่บ้านเกิดขึ้นใหม่มากที่สุดคือ พื้นที่ตำบลทรายขาวซึ่งสามารถแยกมาจัดตั้ง เป็นตำบลขึ้นใหม่อีก 3 ตำบลคือ ตำบลปะตง ตำบลทุ่งขนาน และตำบลสะตอน บริเวณนี้จึง เป็นย่านชุมชนหนาแน่นมากที่สุดจนสามารถจัดตั้ง เป็นสุขาภิบาลทรายขาว ส่วนตำบลอื่น ๆ โดยเฉพาะตำบลทับไทร ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอ โป่งน้ำร้อนและสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อนกับตำบลอื่น ๆ ไกลเคียงส่วนใหญ่จะเป็นทางผ่าน เลยไปประกอบกับความห่างไกลของพื้นที่และอุปสรรคจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์

ของพื้นที่ เช่น ความลาดชันของพื้นที่ สมรรถนะที่ดิน ตลอดจนสถานะการณับริเวณชายแดน ทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีปัจจัยดึงดูดน้อยกว่าพื้นที่บริเวณใกล้เคียงซึ่งอยู่เหนือขึ้นไป ทั้งด้านการขยายตัวของพื้นที่ทำการ เกษตรกรรมและการขยายตัวของชุมชน ชุมชนในบริเวณดังกล่าวจึงมีการขยายตัวเพียงเล็กน้อยแต่ไม่มีการจัดตั้งหมู่บ้านหรือตำบลขึ้นใหม่

อำเภอมะขาม การสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว มีผลต่อการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่อำเภอมะขามเพียงเล็กน้อย จำนวนหมู่บ้านภายในแต่ละตำบลจะมีจำนวนเท่าเดิมตั้งแต่ก่อนการสร้างถนนจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากสาเหตุที่สำคัญคือมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นค่อนข้างน้อยภายหลังจากการสร้างถนนตำบลที่มีจำนวนหมู่บ้านเพิ่มขึ้นเล็กน้อยได้แก่ตำบลที่ยังมีพื้นที่ที่สามารถขยายออกไปเป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรมได้อีก คือ ตำบลพลวงและตำบลตะเคียนทอง

2.2 การย้ายถิ่นของประชากร

ผลกระทบจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วผ่านพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ ทำให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่ทำการเกษตรกรรมควบคู่ไปกับการขยายตัวของชุมชน เนื่องจากชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่และการขยายตัวของชุมชนเดิมแทบทั้งหมดมาจากการย้ายถิ่นของประชากรจากพื้นที่อื่น ๆ คือ จากภายในอำเภอเดียวกัน ต่างอำเภอภายในจังหวัดเดียวกัน และจากต่างจังหวัด

การย้ายถิ่นของประชากรบริเวณพื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วจะเริ่มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2516 ซึ่งปรากฏเด่นชัดจากลักษณะของประชากรระดับอำเภอ คือตั้งแต่ถนนสายนี้สร้างผ่านพื้นที่ อำเภอมะขาม อพเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอสระแก้ว (ไม่รวมพื้นที่ซึ่งจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น) ปี 2517-2520 เป็นช่วงเวลาที่ยังมี 3 อำเภอที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นมากที่สุดซึ่งเท่ากับร้อยละ 11.12 ต่อปี จากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นตั้งแต่ปี 2517-2527 โดยมีประชากรย้ายเข้าร้อยละ 8.84 ต่อปี ย้ายออกร้อยละ 6.19 ต่อปี หลังจากปี 2520 คือปี 2520-2527 การย้ายถิ่นสุทธิของประชากร (ประชากรที่ย้ายถิ่นเข้า - ย้ายออก) เหลือเพียงร้อยละ 8.13 ต่อปี โดยมีประชากรที่ย้ายเข้าร้อยละ 9.30 ต่อปี ย้ายออกร้อยละ 10.38 ต่อปี ระหว่างปี 2520-2527 คือปี 2520-2523 จะมีอัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรสูงกว่าปี 2523-2527

คือเท่ากับร้อยละ 8.97 ต่อปี และร้อยละ 6.84 ต่อปีตามลำดับ อัตราส่วนการย้ายเข้าและย้ายออกของประชากรปี 2520-2523 จะต่ำกว่าปี 2523-2527 เล็กน้อย (ตารางที่ 5.6)

ตั้งแต่ปี 2517-2527 ปี 2517 เป็นช่วงเวลาที่พื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้วมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นมากที่สุดคือ มีจำนวนประชากรย้ายถิ่นสุทธิ 14,938 คน (15.94%) แบ่งออกเป็น ย้ายเข้า 19,288 คน (9.88%) ย้ายออก 4,350 คน (4.29%) ประชากรที่ย้ายถิ่นสุทธิจะมากกว่าประชากรที่ย้ายถิ่นสุทธิของทั้งจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดปราจีนบุรีรวมกัน (14,357 คน) เท่ากับร้อยละ 4.05 แบ่งออกเป็น ย้ายเข้าร้อยละ 40.22 และย้ายออกร้อยละ 12.95 ของการย้ายถิ่นของประชากรทั้ง 2 จังหวัดปี 2523 มีจำนวนประชากรย้ายถิ่นสุทธิ 4,779 คน (5.10%) เป็นช่วงเวลาที่มิมีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นน้อยที่สุด แต่การย้ายถิ่นสุทธิปี 2523 นี้จะมากกว่าการย้ายถิ่นสุทธิของทั้ง 2 จังหวัดรวมกัน (3,721 คน) เท่ากับร้อยละ 28.43 แบ่งออกเป็นย้ายเข้าร้อยละ 27.61 และย้ายออกร้อยละ 19.67 (ตารางที่ 5.7)

2.2.1 การย้ายถิ่นระดับอำเภอ

การย้ายถิ่นของประชากรบริเวณพื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ตั้งแต่ปี 2517-2527 ปี 2517-2520 อำเภอสระแก้วมีประชากรย้ายเข้ามากที่สุด (47.70% ต่อปี) และอำเภอมะขามย้ายเข้าน้อยที่สุด (8.08%ต่อปี) ขณะเดียวกันอัตราส่วนการย้ายออกของประชากรก็มีลักษณะ เช่นเดียวกับการย้ายเข้าคือ อำเภอสระแก้วและอำเภอมะขามมีอัตราส่วนการย้ายออกเท่ากับร้อยละ 48.75 ต่อปีและร้อยละ 14.17 ต่อปี ทำให้อำเภอสระแก้วมีอัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรสูงสุดคือร้อยละ 45.86 ต่อปี และอำเภอมะขามต่ำสุดคือร้อยละ 4.87 ต่อปี หลังจากปี 2520 คือ ปี 2520-2527 อำเภอสระแก้วยังคงมีอัตราส่วนการย้ายเข้าของประชากรสูงสุดคือร้อยละ 31.61 ต่อปี และอำเภอมะขามยังคงมีอัตราส่วนต่ำสุดคือร้อยละ 12.59 ต่อปี โดยมีอัตราส่วนการย้ายออกของประชากรเท่ากับร้อยละ 37.07 ต่อปี และร้อยละ 14.92 ต่อปี ตามลำดับ การย้ายถิ่นสุทธิของประชากรอำเภอสระแก้วและอำเภอมะขามเท่ากับร้อยละ 22.21 ต่อปี และร้อยละ 10.96 ต่อปี สำหรับอำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอวังน้ำเย็นทุกช่วงปี ตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา การย้ายเข้าของประชากรมีอัตราส่วนค่อนข้างสูงแต่ในขณะเดียวกันการย้ายออกจะมีอัตราส่วนค่อนข้าง

ตารางที่ 5.6 แสดงการย้ายถิ่นประชากรระดับอำเภอ

ปี ค.ศ.	การย้ายถิ่นของประชากร																													
	อ. รวมรวม						อ. ไปแล้วรวม						อ. ว่างมาใหม่						อ. พหุรวม						รวม 4 อำเภอ					
	ย้ายเข้า		ย้ายออก		ย้ายถิ่นสุทธิ		ย้ายเข้า		ย้ายออก		ย้ายถิ่นสุทธิ		ย้ายเข้า		ย้ายออก		ย้ายถิ่นสุทธิ		ย้ายเข้า		ย้ายออก		ย้ายถิ่นสุทธิ							
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ						
2516	1,100	4.88	347	3.76	553	6.62	1,862	3.08	1,101	4.88	562	1.78	-	-	-	-	-	-	12,605	18.78	2,478	3.75	10,127	21.53	19,268	9.68	4,204	4.29	14,838	18.84
2517	1,385	6.02	787	5.27	598	7.36	5,316	6.73	1,104	4.07	4,214	13.00	-	-	-	-	-	-	8,297	12.37	3,371	7.83	5,826	16.46	14,659	7.60	5,263	6.18	9,394	10.21
2518	1,026	4.33	594	4.08	432	5.33	4,516	6.27	1,288	3.60	3,228	9.88	-	-	-	-	-	-	8,297	12.37	3,371	7.83	5,826	16.46	14,659	7.60	5,263	6.18	9,394	10.21
2519	1,444	6.27	923	6.34	521	6.43	6,305	11.64	2,648	12.81	3,657	10.67	2,756	6.05	647	3.84	1,904	4.37	5,266	7.14	2,983	6.93	2,283	7.43	18,672	6.13	7,601	7.48	8,273	6.64
2520	1,751	7.73	1,233	6.47	618	6.28	5,211	6.72	1,636	7.37	3,675	11.34	4,462	14.10	2,308	6.91	4,153	18.06	6,515	7.34	2,723	6.34	2,783	8.58	10,030	6.78	7,811	7.80	11,320	11.67
2521	1,603	7.04	1,269	6.72	634	6.59	4,847	6.87	1,478	6.64	3,371	10.40	7,140	15.06	2,406	10.58	4,674	21.00	5,158	6.68	2,431	5.84	2,724	6.30	19,045	6.71	7,644	7.53	11,702	12.08
2522	2,243	9.60	1,938	10.50	707	6.73	4,548	6.32	1,936	6.73	2,612	6.05	5,206	11.42	2,868	12.32	2,340	10.84	3,838	4.84	2,880	6.64	6.64	2.42	18,830	6.01	9,401	9.07	8,422	6.86
2523	1,888	6.62	1,261	6.60	718	6.88	3,426	6.28	1,774	7.90	1,652	5.10	4,324	9.48	3,226	13.68	1,098	4.82	4,366	6.64	3,058	7.10	1,328	6.14	14,136	7.34	9,241	9.20	4,779	5.10
2524	1,997	6.88	1,486	10.73	470	5.01	4,408	6.07	2,188	6.76	2,220	6.90	5,781	12.65	2,934	11.32	3,127	14.05	5,314	7.07	3,744	6.89	1,570	4.90	17,488	6.04	10,324	9.69	7,484	7.96
2525	2,187	9.70	1,001	6.66	1,186	14.78	4,374	6.01	2,132	9.80	2,242	6.92	5,261	11.55	2,798	12.01	2,463	11.07	10,604	18.56	12,848	29.82	1,316	3.46	25,798	13.29	19,779	18.90	7,017	7.48
2526	3,008	13.28	2,198	14.82	652	10.51	3,200	6.61	2,574	11.61	2,622	6.24	4,271	9.80	4,928	12.68	1,443	6.40	5,418	7.21	4,066	9.49	1,327	4.13	19,044	6.24	11,748	11.07	9,260	9.72
2527	2,752	12.15	1,756	12.07	688	12.26	4,640	6.48	3,185	9.78	2,472	7.63	4,285	9.30	3,412	13.79	1,083	4.72	4,488	6.97	2,448	5.77	3,003	6.25	18,148	6.37	9,622	9.48	8,524	8.98
174	22,655	100.00	14,661	100.00	6,104	100.00	94,628	100.00	22,210	100.00	22,418	100.00	46,647	100.00	23,188	100.00	22,258	100.00	78,143	100.00	42,383	100.00	28,080	100.00	198,190	100.00	101,494	100.00	13,709	100.00

ที่มา : ตารางที่ 2 ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.7 แสดงการย้ายถิ่นประชากรระดับอำเภอ

ปี พ.ศ.	การย้ายถิ่นประชากร																													
	ชาย														หญิง															
	ย้ายเข้า								ย้ายออก								ย้ายกลับภูมิลำเนา													
	อ.นครราชสีมา		อ.โป่งน้ำร้อน		อ.วังน้ำเย็น		อ.สารคาม		รวม		อ.นครราชสีมา		อ.โป่งน้ำร้อน		อ.วังน้ำเย็น		อ.สารคาม		รวม		อ.นครราชสีมา		อ.โป่งน้ำร้อน		อ.วังน้ำเย็น		อ.สารคาม		รวม	
จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
2517	1,265	7.09	5,318	27.57	-	-	12,805	65.35	18,388	100.00	787	17.87	1,104	25.38	-	-	2,470	36.08	4,260	100.00	588	4.00	4,214	26.21	-	-	10,128	67.79	14,436	100.00
2518	1,026	6.92	4,518	30.43	-	-	9,297	62.63	14,839	100.00	864	11.71	1,268	24.52	-	-	3,971	64.17	5,259	100.00	432	4.51	3,228	33.67	-	-	5,420	61.62	8,568	100.00
2519	1,444	9.10	6,206	38.72	2,752	17.39	5,209	33.82	19,672	100.00	823	12.14	2,848	27.44	667	11.14	2,985	24.27	7,501	100.00	521	6.29	2,400	41.82	1,088	22.07	2,282	28.64	8,471	100.00
2520	1,751	9.20	5,311	27.64	6,482	33.84	5,313	28.07	19,039	100.00	1,233	15.34	1,878	20.88	2,304	24.19	2,733	24.55	7,911	100.00	518	4.88	3,878	33.03	4,134	37.32	2,782	25.88	11,128	100.00
2521	1,802	9.82	4,847	25.38	7,140	37.64	3,155	27.21	18,945	100.00	1,289	16.81	1,478	18.31	2,480	32.87	2,431	31.81	7,642	100.00	634	4.73	3,371	28.82	4,874	41.28	2,724	24.18	11,302	100.00
2522	2,243	14.35	4,544	29.09	5,208	33.31	3,835	23.25	15,835	100.00	1,529	18.69	1,938	21.07	2,888	31.18	2,880	31.08	9,203	100.00	787	10.94	2,810	40.58	2,340	28.36	775	12.05	8,224	100.00
2523	1,949	14.14	3,424	24.25	4,324	30.59	4,368	31.02	14,138	100.00	1,281	13.71	1,774	18.89	3,228	34.54	3,058	32.74	9,341	100.00	718	14.97	1,885	34.50	1,088	22.65	1,348	27.68	4,797	100.00
2524	1,967	11.27	4,408	25.25	5,781	33.02	5,314	30.48	17,488	100.00	1,488	14.83	2,188	21.81	2,834	28.25	3,744	37.31	10,034	100.00	479	6.48	2,278	30.19	3,127	42.18	1,970	26.17	7,414	100.00
2525	2,197	8.83	4,274	18.88	5,281	20.36	13,084	54.13	25,798	100.00	1,001	5.33	2,132	11.38	2,788	14.00	12,548	66.42	18,770	100.00	1,188	17.88	2,242	31.88	2,483	38.10	1,818	15.98	7,017	100.00
2526	2,088	18.87	1,250	29.18	4,271	24.22	5,413	30.81	18,044	100.00	2,156	18.35	2,578	21.94	3,988	24.81	4,088	24.80	11,748	100.00	652	12.93	2,872	42.44	1,448	22.88	1,327	21.08	8,498	100.00
2527	2,752	17.04	4,840	26.74	4,888	28.48	4,448	27.88	18,148	100.00	1,788	18.18	2,188	22.52	3,212	33.38	2,488	28.84	9,882	100.00	898	18.27	3,478	37.48	1,082	18.14	3,088	36.78	8,924	100.00
รวม	21,588	11.04	92,848	27.13	48,847	23.23	78,142	38.88	195,188	100.00	14,004	13.48	21,188	20.80	23,288	22.88	42,082	40.45	101,488	100.00	7,561	8.88	31,838	33.08	22,358	23.75	32,888	34.31	91,704	100.00

คู่มือวิธีทำบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.8 แสดงอัตราส่วนการย้ายถิ่นประชากรระดับอำเภอ

ตัวแปร เขตการปกครอง	การย้ายถิ่นของประชากร (ร้อยละ/ปี)											
	ย้ายเข้า				ย้ายออก				ย้ายถิ่นสุทธิ			
	17-20	20-23	23-27	20-27	17-20	20-23	23-27	20-27	17-20	20-23	23-27	20-27
อ.มะขาม	8.80	11.80	13.53	12.59	14.17	15.65	14.09	14.92	4.87	8.84	13.46	10.98
อ.โป่งน้ำร้อน	31.40	26.70	24.86	25.86	27.01	20.01	19.28	19.69	34.18	34.48	35.39	35.05
อ.วังน้ำเย็น	25.65	33.83	26.93	29.95	20.17	31.80	26.80	28.33	30.20	34.48	27.84	31.78
อ.สระแก้ว	37.70	27.61	34.68	31.61	48.75	32.55	39.82	37.07	45.86	22.21	23.31	22.21

ที่มา : ตารางที่ 5.7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.9 แสดงอัตราการย้ายถิ่นประชากรระดับอำเภอ

ตัวแปร เขตการปกครอง	การย้ายถิ่นของประชากร (ร้อยละ/ปี)											
	ปี 2517-2520			ปี 2520-2523			ปี 2523-2527			ปี 2520-2527		
	ย้ายเข้า	ย้ายออก	ย้ายถิ่นสุทธิ	ย้ายเข้า	ย้ายออก	ย้ายถิ่นสุทธิ	ย้ายเข้า	ย้ายออก	ย้ายถิ่นสุทธิ	ย้ายเข้า	ย้ายออก	ย้ายถิ่นสุทธิ
อ.มะขาม	6.48	6.28	6.85	9.04	9.50	8.20	11.06	10.97	11.23	10.28	10.46	9.93
อ.โป่งน้ำร้อน	10.13	8.14	11.45	8.57	8.08	8.88	8.35	10.25	7.08	8.69	9.40	8.22
อ.วังน้ำเย็น	-	-	-	12.70	11.67	13.77	10.53	12.71	8.25	11.74	12.05	11.43
อ.สระแก้ว	10.91	6.71	16.55	6.22	6.43	5.94	8.93	12.17	4.58	7.96	9.94	5.31
รวม	8.84	6.19	11.72	8.68	8.40	8.97	9.38	11.73	8.84	9.30	10.38	8.13

ที่มา : ตารางที่ 5.8

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้างต่ำ ทำให้แต่ละช่วงปีจะมีอัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิค่อนข้างสูงด้วย คือ ปี 2517
 2520 อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอวังน้ำเย็นมีอัตราส่วนประชากรย้ายเข้าเท่ากับร้อยละ
 31.40 ต่อปี และร้อยละ 25.65 ต่อปี ย้ายออกร้อยละ 27.01 ต่อปี และร้อยละ 20.17
 ต่อปี การย้ายถิ่นสุทธิเท่ากับร้อยละ 34.18 ต่อปี และร้อยละ 30.20 ต่อปี ตามลำดับ
 ปี 2520-2527 อำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอวังน้ำเย็นมีอัตราส่วนการย้ายเข้าของประชากร
 เท่ากับร้อยละ 25.86 ต่อปี และร้อยละ 29.95 ต่อปี ย้ายออกร้อยละ 19.69 ต่อปี และ
 ร้อยละ 28.33 ต่อปี ทำให้อำเภอโป่งน้ำร้อนมีอัตราส่วนประชากรย้ายถิ่นสุทธิสูงสุดคือร้อยละ
 35.05 ต่อปี รองลงมาคืออำเภอวังน้ำเย็น 31.78 ต่อปี ระหว่างปี 2520-2527 ถ้าหาก
 แบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาคือ ปี 2520-2523 และปี 2523-2527 ทุกอำเภอ (ยกเว้นอำเภอ
 วังน้ำเย็น) จะมีอัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรปี 2520-2523 ต่ำกว่าอัตราส่วนปี
 2523-2527 (ตารางที่ 5.8)

ลักษณะการย้ายถิ่นของประชากรบริเวณพื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว ตั้งแต่
 ปี 2517-2527 พื้นที่ส่วนใหญ่จะได้รับผลกระทบจากการสร้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว ตั้งแต่
 ถนนสายนี้เริ่มผ่านแต่ละพื้นที่ คือ อำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอสระแก้ว มีการย้ายถิ่นเกิดขึ้น
 อย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ก่อนปี 2520 และหลังจากปี 2520 การย้ายถิ่นยังคงมีลักษณะคล้ายคลึง
 กับก่อนปี 2520 แต่อัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรจะลดต่ำลง โดยเฉพาะอำเภอสระแก้ว
 จะมีอัตราส่วนลดต่ำลงมาก เนื่องจากการจัดตั้งกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น สำหรับอำเภอวังน้ำเย็น
 จะมีการย้ายถิ่นของประชากรอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอวังน้ำเย็นจนถึงปัจจุบัน
 ตลอดทุกช่วงปี ตั้งแต่ปี 2520-2527 อำเภอวังน้ำเย็นจะมีอัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิค่อนข้างสูง
 อย่างสม่ำเสมอ ส่วนอำเภอมะขาม ซึ่งมีการย้ายถิ่นน้อยกว่าอำเภออื่น ๆ โดยมีอัตราส่วนการ
 ย้ายถิ่นสุทธิค่อนข้างต่ำตั้งแต่ปี 2517-2520 แต่อัตราส่วนนี้จะเริ่มสูงขึ้นตามลำดับจนถึงปัจจุบัน
 (ตารางที่ 5.9)

2.2.2 การย้ายถิ่นระดับตำบล

อำเภอมะขาม ปี 2517-2527 อำเภอมะขามมีประชากรเพิ่มขึ้นจาก
 การย้ายถิ่น 634 คน/ปี พื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นค่อนข้างสูงได้แก่ ตำบลมะขาม ตำบลพลวง และ
 ตำบลตะเคียนทอง ตำบลตะเคียนทอง เป็นบริเวณที่มีการย้ายถิ่นสุทธิมากที่สุด (230 คน/ปี)

ประมาณ ๕ ของการย้ายถิ่นทั้งอำเภอ รองลงมาได้แก่ ตำบลพลวง (169 คน/ปี) และ ตำบลปัทวี (94 คน/ปี) ปี 2523-2527 เป็นช่วงเวลาที่ตำบลตะเคียนทองมีการย้ายถิ่นมากที่สุด (301 คน/ปี) และปี 2520-2523 น้อยที่สุด (161 คน/ปี) บริเวณที่มีการย้ายถิ่นประชากรค่อนข้างน้อยได้แก่ ตำบลท่าหลวง และตำบลวังแฉิม ตำบลท่าหลวงจะมีการย้ายถิ่นของประชากรน้อยกว่าตำบลอื่น ๆ และการย้ายเข้าและย้ายออกมักจะมีจำนวนใกล้เคียงกันทำให้ตั้งแต่ปี 2517-2527 มีการย้ายถิ่นสุทธิเพียง 1 คน/ปี ส่วนตำบลวังแฉิมจะมีการย้ายเข้าของประชากรมากกว่าการย้ายออกเล็กน้อยแทบทุกช่วงปี ทำให้มีการย้ายถิ่นสุทธิเท่ากับ 15 คน/ปี

อำเภอโป่งน้ำร้อน ปี 2517-2527 อำเภอโป่งน้ำร้อนมีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่น 3,018 คน/ปี ตำบลทรายขาวเป็นพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นมากที่สุด และมีจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรมากที่สุด (1,640 คน/ปี) ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งของการย้ายถิ่นสุทธิทั้งอำเภอ ปี 2517-2520 อำเภอทรายขาวจะมีค่าเฉลี่ยของจำนวนประชากรที่ย้ายเข้ามากที่สุดขณะเดียวกันก็มีการย้ายถิ่นสุทธิเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ 2,904 คน/ปี จากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของตำบลทรายขาว ทำให้เกิดชุมชนหนาแน่นหลายชุมชน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการจัดตั้งสุขาภิบาลทรายขาว และการจัดตั้งตำบลขึ้นใหม่ คือ ตำบลปะดง ตำบลทุ่งขนาน และตำบลสะตอตามลำดับ หลังจากการจัดตั้งตำบลปะดงแล้ว ตำบลทรายขาวจะมีการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรลดลงคือ ปี 2523-2527 เหลือเพียง 396 คน/ปี ส่วนตำบลอื่น ๆ ส่วนที่เหลือคือ ตำบลโป่งน้ำร้อน ตำบลทับไทร และตำบลหนองตากย แต่ละตำบลจะมีจำนวนการย้ายถิ่นประชากรทั้งย้ายเข้าและย้ายออกใกล้เคียงกัน ตั้งแต่ปี 2517-2522 แต่หลังจากปี 2522 การย้ายถิ่นสุทธิของตำบลโป่งน้ำร้อนและตำบลทับไทรเริ่มลดลง แต่ตำบลหนองตากยจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย การย้ายถิ่นสุทธิของทั้ง 3 ตำบลประมาณ 240-316 คน/ปี ในจำนวนนี้ตำบลหนองตากยจะมีการย้ายถิ่นสุทธิมากที่สุด คือ 316 คน/ปี ในจำนวนนี้ตำบลหนองตากยจะมีการย้ายถิ่นสุทธิมากที่สุด คือ 316 คน/ปี และตำบลทับไทรน้อยที่สุด 240 คน/ปี

อำเภอวังน้ำเย็น ปี 2520-2527 อำเภอวังน้ำเย็นมีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่น 2,578 คน/ปี ทั้ง 3 ตำบลคือ ตำบลวังน้ำเย็น ตำบลวังสมบูรณ์ และตำบลตาหลังใน จะมีการย้ายถิ่นสุทธิแตกต่างกันไม่มากนัก ตำบลวังน้ำเย็นเป็นพื้นที่ที่มีการย้าย

ของประชากรมากที่สุดและมีการย้ายถิ่นสุทธิมากที่สุด คือ 969 คน/ปี ปี 2520-2523 เป็นช่วงเวลาที่ตำบลวังน้ำเย็นมีประชากรย้ายถิ่นสุทธิมากที่สุดคือ 1,679 คน/ปี หลังจากปี 2523 การย้ายถิ่นสุทธิจะเริ่มลดต่ำลงอย่างรวดเร็วคือ ปี 2523-2527 เหลือเพียง 273 คน/ปี ตำบลวังสมบูรณ์มีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่น 834 คน/ปี และมีลักษณะการเพิ่มก่อนข้างสม่าเสมอ ส่วนตำบลตาหลังใน มีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่น 742 คน/ปี และมีลักษณะการเพิ่มประชากรตรงกันข้ามกับตำบลวังน้ำเย็น คือ ตำบลตาหลังใน จะมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการย้ายถิ่นปี 2523-2527 (797 คน/ปี) มากกว่าปี 2520-2523 (569 คน/ปี) ตำบลที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2520 คือ ตำบลวังน้ำเย็น และตำบลวังสมบูรณ์ ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดชุมชนหนาแน่นขึ้นหลายชุมชน ซึ่งมีผลต่อการจัดตั้งสุขาภิบาลวังน้ำเย็น และการจัดตั้งสุขาภิบาลวังสมบูรณ์ (ในอนาคต) แล้วยังมีผลต่อการจัดตั้งตำบลขึ้นใหม่อีก 2 ตำบล คือ ตำบลวังใหม่ และตำบลคลองหินปูน

อำเภอสระแก้ว ปี 2517-2527 อำเภอสระแก้วมีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่น 2,914 คน/ปี ตำบลเขาฉกรรจ์ เป็นพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นของประชากรและมีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นมากที่สุด (2,090 คน/ปี) คือประมาณ $\frac{3}{4}$ ของการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรทั้งอำเภอ ลักษณะการเพิ่มประชากรจากการย้ายถิ่นของตำบลเขาฉกรรจ์ประชากรจะเพิ่มอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2517 และจะเริ่มลดลงอย่างรวดเร็วตั้งแต่การจัดตั้งกิ่งอำเภอวังน้ำเย็นแยกออกมาจากพื้นที่ตำบลเขาฉกรรจ์ ปี 2517-2520 มีการย้ายถิ่นสุทธิเท่ากับ 4,054 คน/ปี และจะลดลงเหลือ 1,102 คน/ปี และ 882 คน/ปี ในปี 2520-2523 และ 2523-2527 ส่วนตำบลอื่น ๆ ที่มีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นรองลงมาจากตำบลเขาฉกรรจ์ ได้แก่ ตำบลสระแก้ว ซึ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นที่ตั้งสุขาภิบาลสระแก้ว มีการย้ายถิ่นสุทธิ 374 คน/ปี และตำบลศาลาลำดวน 194 คน/ปี แม้ว่าการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรตำบลเขาฉกรรจ์จะมีการเพิ่มลดต่ำลงตั้งแต่ปี 2521 (หลังจากการจัดตั้งกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น) แต่ภายในอำเภอสระแก้วนั้นพื้นที่ส่วนที่เหลือเป็นตำบลเขาฉกรรจน์ั้นก็ยังคงมีจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรมากที่สุด ซึ่งมีผลต่อการเกิดชุมชนหนาแน่นขึ้นหลายชุมชน เช่น ชุมชนบ้านเขาฉกรรจ์ และทำให้เกิดการจัดตั้งตำบลขึ้นใหม่อีก 2 ตำบล แยกออกมาจากตำบลเขาฉกรรจ์ คือ ตำบลหนองหัว และตำบลพระเพลิง ในขณะที่ตำบลเขาฉกรรจ์มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการย้ายถิ่นแต่บางอำเภอกลับมีลักษณะตรงกันข้าม คือมีประชากรลดลงจากการย้ายถิ่นเนื่องจากการย้าย

ถิ่น เข้าของประชากรจะมีจำนวนน้อยกว่าการย้ายออก ได้แก่ ตำบลโคกปีม้อง ประชากรลดลง 9 คน/ปี ตำบลบ้านแก้งลดลง 18 คน/ปี โดยทั้ง 2 ตำบล จะมีประชากรลดลงแทบทุกช่วงปี ตั้งแต่ปี 2517-2527 (ตารางที่ 5.10)

2.2.3 ลักษณะการย้ายถิ่นของประชากร

ลักษณะการย้ายถิ่นประชากรรายตำบลของทั้ง 4 อำเภอ บริเวณสองข้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว ตั้งแต่ปี 2520-2527¹ มีการย้ายถิ่นเข้าของประชากรครึ่งหนึ่ง (64.22%) จะย้ายมาจากต่างจังหวัด ร้อยละ 22.63 ย้ายมาจากตำบลอื่นภายในอำเภอเดียวกัน และร้อยละ 13.15 ย้ายมาจากต่างอำเภอภายในจังหวัดเดียวกัน การย้ายถิ่นออกของประชากรมีลักษณะคล้ายกับการย้ายเข้าคือ ประมาณครึ่งหนึ่งของการย้ายถิ่นออก (54.07%) จะย้ายไปต่างจังหวัดร้อยละ 32.95 ย้ายไปตำบลอื่นภายในอำเภอเดียวกัน และ 12.98 ย้ายไปต่างอำเภอภายในจังหวัดเดียวกัน ทำให้การย้ายถิ่นสุทธิของประชากร (ย้ายถิ่นเข้า-ย้ายถิ่นออก) จากต่างจังหวัดเท่ากับร้อยละ 78.06 จากต่างอำเภอภายในจังหวัดเดียวกันร้อยละ 13.38 และจากต่างตำบลภายในอำเภอเดียวกันร้อยละ 8.56 (ตารางที่ 5.11)

อำเภอมะขาม การย้ายถิ่นประชากรรายตำบลของตำบลของอำเภอมะขาม ปี 2520-2527 การย้ายถิ่นเข้าโดยย้ายระหว่างตำบลภายในอำเภอมะขามมีอัตราส่วนสูงสุด รองลงมาได้แก่การย้ายเข้าอำเภอมะขามจากอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรี และการย้ายเข้าจากต่างจังหวัด การย้ายถิ่นเข้าของประชากรระหว่างตำบลภายในอำเภอมะขามมีอัตราส่วนเท่ากับร้อยละ 43.84 ต่อปี โดยมีอัตราส่วนการย้ายเข้าสูงสุดเมื่อปี 2526 (49.33%) และต่ำสุดปี 2523 (32.27%) การย้ายเข้าซึ่งมาจากอำเภออื่น ๆ (30.56% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนสูงสุดปี 2520 (32.27%) และต่ำสุดปี 2526 (27.93%) การย้ายเข้าซึ่งมาจากต่างจังหวัด (25.60% ต่อปี) จะมีอัตราส่วนการย้ายเข้าสูงสุดเมื่อปี 2523 (31.96%) และต่ำสุดปี 2527 (22.60%)

การย้ายถิ่นออกของประชากรมีลักษณะคล้ายกับการย้ายเข้า การย้ายออกระหว่างตำบลจะมากกว่าครึ่งหนึ่ง (64.23 % ต่อปี) ของการย้ายออกของประชากรทั้งอำเภอมะขาม อัตราส่วนสูงสุดของการย้ายออกระหว่างตำบล คือ ปี 2523 (73.01%) และ

¹ กรมการปกครอง เริ่ม เก็บข้อมูลการย้ายถิ่นประชากรรายตำบลเมื่อ พฤศจิกายน 2519.

ต่ำสุดปี 2520 (52.88%) การย้ายออกจากอำเภอมะขามไปต่างจังหวัด (20.41% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2523 (24.44%) และต่ำสุดปี 2527 (14.58%) การย้ายออกจากอำเภอมะขามไปอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรี (15.36% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2520 (22.79%) และต่ำสุดปี 2525 (9.89%)

จากการที่การย้ายถิ่นระหว่างตำบลภายในอำเภอมะขาม มีอัตราส่วนสูงสุดทั้งการย้ายเข้าและย้ายออกทำให้มีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นระหว่างตำบลน้อยที่สุด คือเพียงร้อยละ 4 ต่อปี ของประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นทั้งอำเภอ ลักษณะการเพิ่มจะไม่สม่ำเสมอ คือบางช่วงปีจะมีอัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิค่อนข้างสูงคือปี 2525 เท่ากับร้อยละ 21.99 แต่บางปีประชากรจะลดต่ำลง เนื่องจากประชากรที่ย้ายออกจะมีจำนวนมากว่าการย้ายเข้า คือปี 2524 การย้ายถิ่นสุทธิลดลงร้อยละ 3.34 ประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นระหว่างอำเภอมะขามกับอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรีจะมีอัตราส่วนสูงสุด (60.27 % ต่อปี) และมีอัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิแต่ละช่วงปีแตกต่างกันไม่มากนัก โดยสูงสุดเมื่อปี 2526 (71.83%) และต่ำสุดปี 2525 (45.90%) ส่วนประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นระหว่างอำเภอมะขามกับจังหวัดอื่น ๆ (35.70% ต่อปี) มีอัตราส่วนค่อนข้างสม่ำเสมอเช่นกันโดยสูงสุดเมื่อปี 2523 (45.40%) และต่ำสุดปี 2526 (27.35%)

อำเภอโป่งน้ำร้อน การย้ายถิ่นประชากรรายตำบลของอำเภอโป่งน้ำร้อน ปี 2520-2527 การย้ายถิ่นเข้าจากจังหวัดอื่น ๆ มายังอำเภอโป่งน้ำร้อนจะมีอัตราส่วนสูงสุดรองลงมาได้แก่การย้ายเข้าระหว่างตำบลภายในอำเภอโป่งน้ำร้อน และการย้ายจากอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรีมายังอำเภอโป่งน้ำร้อนตามลำดับ ประมาณ $\frac{3}{4}$ ของการย้ายถิ่นเข้าของทั้งอำเภอโป่งน้ำร้อนเป็นการย้ายถิ่นจากจังหวัดอื่น ๆ มายังอำเภอโป่งน้ำร้อน 27.55% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนการย้ายเข้าสูงสุดเมื่อปี 2523 (79.76%) และต่ำสุดปี 2521 (64.04%) การย้ายเข้าระหว่างตำบลภายในอำเภอโป่งน้ำร้อน (18.26% ต่อปี) มีอัตราส่วนการย้ายเข้าสูงสุดปี 2521 (28.62%) และต่ำสุดปี 2527 (8.75%) ประชากรที่ย้ายมาจากอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรีจะมีน้อยที่สุด (9.39% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2527 (14.87%) และต่ำสุดปี 2520 (6.80%)

การย้ายถิ่นออกของประชากรรายตำบลของอำเภอโป่งน้ำร้อนมีลักษณะ เช่นเดียวกับการย้ายเข้า คือประชากรจะย้ายออกจากอำเภอโป่งน้ำร้อนไปจังหวัดอื่น ๆ มากที่สุดประมาณ $\frac{3}{4}$ ของการย้ายออกประชากรทั้งอำเภอ รองลงมาได้แก่การย้ายออกระหว่างตำบลภายในอำเภอโป่งน้ำร้อน และการย้ายออกจากอำเภอโป่งน้ำร้อนไปยังอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรี การย้ายออกจากอำเภอโป่งน้ำร้อนไปต่างจังหวัด (71.51% ต่อปี) มีอัตราส่วนการย้ายออกสูงสุดเมื่อปี 2521 (81.98%) และต่ำสุดปี 2526 (60.01%) การย้ายออกระหว่างตำบลภายในอำเภอโป่งน้ำร้อน (20.62% ต่อปี) มีอัตราส่วนการย้ายออกสูงสุดปี 2526 (30.60%) และต่ำสุดปี 2521 (9.35) ส่วนการย้ายออกจากอำเภอโป่งน้ำร้อนไปอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรีจะมีน้อยที่สุด (7.87 %ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนการย้ายออกสูงสุดปี 2526 (9.39%) และต่ำสุดปี 2524 (5.77%)

การย้ายถิ่นเข้าและการย้ายถิ่นออกของประชากรอำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งมีอัตราส่วนการย้ายเข้าและการย้ายออกระหว่างอำเภอโป่งน้ำร้อนกับต่างจังหวัดมากที่สุด แต่เนื่องจากประชากรที่ย้ายเข้ามีมากกว่าการย้ายออกทำให้อำเภอโป่งน้ำร้อนมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดมากที่สุดคือประมาณ $\frac{3}{4}$ ของประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นทั้งอำเภอ รองลงมาได้แก่ การย้ายถิ่นระหว่างตำบล และการย้ายถิ่นระหว่างอำเภอภายในจังหวัดจันทบุรีตามลำดับ ประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดของอำเภอโป่งน้ำร้อน (73.01% ต่อปี) มีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2526 (91.58%) และต่ำสุดปี 2522 (50.03%) การย้ายถิ่นสุทธิระหว่างตำบล (16.48% ต่อปี) จะมีอัตราส่วนไม่สม่ำเสมอ โดยสูงสุดเมื่อปี 2522 (40.08%) และต่ำสุดเมื่อปี 2527 โดยลดลงร้อยละ 1.98 การย้ายถิ่นสุทธิระหว่างอำเภอ (10.51% ต่อปี) จะมีอัตราส่วนสูงสุดปี 2527 (22.05%) และต่ำสุดปี 2520 (6.31%)

อำเภอวังน้ำเย็น ลักษณะการย้ายถิ่นประชากรรายตำบลของอำเภอวังน้ำเย็น ปี 2520-2527 ทั้งการย้ายถิ่นเข้าและการย้ายถิ่นออกของประชากรแทบทั้งหมดเป็นการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัด ทำให้จำนวนประชากรซึ่งเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นแทบทั้งหมดเป็นประชากรที่มาจากต่างจังหวัด เช่นกัน ส่วนการย้ายถิ่นระหว่างตำบลของอำเภอวังน้ำเย็น และระหว่างอำเภอวังน้ำเย็นกับอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดปราจีนบุรีมีเพียงเล็กน้อย ประชากร

ที่ย้ายถิ่น เข้าจากจังหวัดอื่น ๆ มายังอำเภอวังน้ำเย็น (95.02% ต่อปี) จะมีช่วงเวลาที่มิ
 ประชากรย้ายถิ่น เข้าทั้งอำเภอมาจากต่างจังหวัดทั้งหมด คือ ปี 2522 และปี 2526-2527
 และมีอัตราส่วนต่ำสุดเมื่อปี 2520 (66.11%) การย้ายเข้าระหว่างตำบลภายในอำเภอ
 วังน้ำเย็น และการย้ายเข้าระหว่างอำเภอวังน้ำเย็นจากอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดปราจีนบุรี
 มีเพียงเล็กน้อยคือ มีอัตราส่วนเท่ากับร้อยละ 3.03 % ต่อปี และร้อยละ 1.95 ต่อปี ปี 2520
 มีอัตราส่วนการย้ายเข้าระหว่างตำบลและระหว่างอำเภอสูงสุดคือร้อยละ 21.71 และร้อยละ
 12.18% ตามลำดับ ปี 2522 และ 2526-2527 เป็นช่วงเวลาที่มิมีการย้ายเข้าระหว่าง
 ตำบลและระหว่างอำเภอ ส่วนปี 2525 มิมีการย้ายเข้าเฉพาะระหว่างตำบล

การย้ายออกของประชากรอำเภอวังน้ำเย็น (92.56% ต่อปี) ปี 2522
 และ 2526-2527 เป็นช่วงเวลาที่การย้ายถิ่นออกของประชากรอำเภอวังน้ำเย็น เป็นการย้ายไป
 ต่างจังหวัดทั้งหมด ปี 2520 มีอัตราส่วนการย้ายออกของประชากรไปต่างจังหวัดต่ำสุด
 (33.45%) ส่วนการย้ายออกระหว่างตำบลภายในอำเภอวังน้ำเย็น และระหว่างอำเภอวังน้ำเย็น
 กับอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดปราจีนบุรีมีอัตราส่วนเท่ากับร้อยละ 5.54 ต่อปี และร้อยละ 1.90
 ต่อปี ปี 2522 และ 2526-2527 เป็นช่วงเวลาที่มิมีการย้ายออกของประชากรระหว่างตำบล
 และระหว่างอำเภอ ส่วนปี 2524 มิมีการย้ายออกเฉพาะระหว่างตำบล ปี 2520 เป็นช่วง
 เวลาที่มีอัตราส่วนการย้ายออกระหว่างตำบลและระหว่างอำเภอสูงสุด คือเท่ากับร้อยละ 51.41
 และร้อยละ 14.71 ตามลำดับ

การย้ายถิ่น เข้าและการย้ายถิ่นออกของประชากรอำเภอวังน้ำเย็นแทบ
 ทั้งหมด เป็นการย้ายถิ่นระหว่างอำเภอวังน้ำเย็นกับต่างจังหวัด ทำให้การย้ายถิ่นสุทธิจากต่าง
 จังหวัดมีอัตราส่วนเท่ากับร้อยละ 95.47% ต่อปี ปี 2522 และ 2526-2527 การย้ายเข้าและ
 การย้ายออกของประชากรเป็นการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัด ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวมีการย้ายถิ่น
 สุทธิที่เกิดขึ้นทั้งหมดมาจากต่างจังหวัดเช่นกัน ปี 2520 ซึ่งมีอัตราส่วนการย้ายเข้าและย้ายออก
 ของประชากรระหว่างตำบลและระหว่างอำเภอค่อนข้างสูงทำให้มีอัตราส่วนการย้ายถิ่นสุทธิ
 ระหว่างจังหวัดมีอัตราส่วนต่ำสุด (66.15%) การย้ายถิ่นสุทธิที่เกิดขึ้นระหว่างตำบลภายในอำเภอ
 วังน้ำเย็นและระหว่างตำบลวังน้ำเย็นกับอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดปราจีนบุรีมีอัตราส่วนเท่ากับ
 ร้อยละ 1.77 ต่อปี และร้อยละ 2.76 ต่อปี และปี 2520 เป็นช่วงเวลาที่มิมีอัตราส่วนการย้าย
 ถิ่นสุทธิระหว่างตำบลและระหว่างอำเภอสูงสุดคือเท่ากับร้อยละ 7.82 และร้อยละ 11.01

ตามลำดับ และจะมีอัตราส่วนลดลงในปี 2521 และปี 2524 เท่ากับร้อยละ 0.02 และร้อยละ 1.15 ตามลำดับ

อำเภอสระแก้ว ลักษณะการย้ายถิ่นประชากรรายตำบลของอำเภอ

สระแก้ว ปี 2520-2527 การย้ายเข้าจากต่างจังหวัดมีอัตราส่วนสูงสุด รองลงมาได้แก่การย้ายเข้าระหว่างตำบลภายในอำเภอสระแก้ว และการย้ายเข้าอำเภอสระแก้วจากอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดปราจีนบุรี ประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรที่ย้ายเข้าทั้งหมดเป็นการย้ายมาจากต่างจังหวัด (53.86% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2521 (67.04%) และต่ำสุดปี 2525 (18.10%) การย้ายเข้าระหว่างตำบล (24.29%) มีอัตราส่วนสูงสุดปี 2525 (72.99) และต่ำสุดปี 2525 (11.52%) การย้ายเข้าระหว่างอำเภอ ซึ่งมีน้อยที่สุด (21.85% ต่อปี) จะมีอัตราส่วนสูงสุดปี 2520 (29.16%) และต่ำสุดปี 2525 (8.91%)

การย้ายถิ่นออกของประชากรมีลักษณะแตกต่างไปจากการย้ายถิ่นเข้า คือ การย้ายออกระหว่างตำบลภายในอำเภอสระแก้วจะมีอัตราส่วนสูงสุด รองลงมาได้แก่ย้ายออกจากอำเภอสระแก้วไปต่างจังหวัด และการออกจากอำเภอสระแก้วไปอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดปราจีนบุรี ประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรที่ย้ายออกจากอำเภอสระแก้วเป็นการย้ายออกระหว่างตำบล (45.53% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนสูงสุดในปี 2525 (78.35%) และต่ำสุดปี 2522 (22.73%) การย้ายออกจากอำเภอสระแก้วไปต่างจังหวัด (32.84% ต่อปี) มีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2520 (51.41%) และต่ำสุดปี 2525 (11.76%) ส่วนการย้ายออกระหว่างอำเภอซึ่งมีน้อยที่สุด (21.63% ต่อปี) จะมีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2522 (32.48%) และต่ำสุดปี 2525 (9.89%)

ประชากรซึ่งเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นมาจากการย้ายถิ่นสุทธิจากต่างจังหวัดจะมีอัตราส่วนสูงสุด รองลงมาได้แก่การย้ายถิ่นสุทธิจากต่างอำเภอภายในจังหวัดปราจีนบุรี และระหว่างตำบลภายในอำเภอสระแก้ว ตามลำดับ ประมาณ $\frac{3}{4}$ ของการย้ายถิ่นสุทธิทั้งอำเภอ สระแก้วเป็นการย้ายถิ่นสุทธิจากต่างจังหวัด (77.86% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2522 (108.51%) และต่ำสุดปี 2520 (64.06%) การย้ายถิ่นสุทธิระหว่างอำเภอ (13.39% ต่อปี) โดยมีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2520 (25.95%) และลดลงมากที่สุด (3.17%) ปี 2526 ส่วนการย้ายถิ่นสุทธิระหว่างตำบลซึ่งมีน้อยที่สุด (8.57% ต่อปี) จะมีอัตราส่วนสูงสุดเมื่อปี 2523

(19.81%) และลดลงมากที่สุดเมื่อปี 2522 (16.64%)

ลักษณะการย้ายถิ่นประชากรรายตำบลของทั้ง 4 อำเภอ อำเภอ โป่งน้ำร้อน อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอสระแก้ว ทั้ง 3 อำเภอจะมีอัตราส่วนประชากรที่ย้ายถิ่น เข้ามาจากต่างจังหวัดมากที่สุด ยกเว้น เฉพาะอำเภอมะขามจะมีอัตราส่วนการย้ายเข้าระหว่างตำบลภายในอำเภอมะขามสูงกว่าการย้ายเข้าประเภทอื่น ๆ ส่วนการย้ายถิ่นออกนั้น เฉพาะอำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอวังน้ำเย็นจะมีอัตราส่วนการย้ายออกไปต่างจังหวัดสูงสุด แต่อำเภอมะขามและอำเภอสระแก้วจะมีอัตราส่วนการย้ายเข้าระหว่างตำบลสูงสุด แต่การย้ายถิ่นสุทธิที่เกิดขึ้นแทบทุกอำเภอจะมีประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากการย้ายถิ่นของแต่ละอำเภอกับต่างจังหวัด ยกเว้น เฉพาะอำเภอมะขามเท่านั้นที่มีการย้ายถิ่นสุทธิส่วนใหญ่เกิดจากการย้ายถิ่นระหว่างอำเภอมะขามกับอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรี

2.2.4 ถิ่นฐานตั้งเดิมก่อนการย้ายถิ่น

อำเภอมะขามซึ่งมีการย้ายถิ่นระหว่างอำเภอมะขามกับอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดจันทบุรีมากกว่าการย้ายถิ่นประเภทอื่น ๆ อำเภอมะขามจะมีประชากรย้ายถิ่นสุทธิจากอำเภอท่าใหม่มากที่สุด และอำเภอเมืองจันทบุรีบ้างเล็กน้อย ส่วนการย้ายถิ่นระหว่างตำบลนั้น ตำบลท่าหลวงมีประชากรย้ายถิ่นออกมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ตำบลวังขำ และตำบลฉม้น โดยย้ายเข้าบริเวณตำบลใกล้เคียง ซึ่งมีการย้ายเข้าจากต่างอำเภอมากที่สุดด้วย คือ ตำบลหลวง ตำบลตะเคียนทอง และตำบลปัทวี

นอกจากอำเภอมะขาม อำเภออื่น ๆ ส่วนที่เหลือคือ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอสระแก้ว ซึ่งมีการย้ายถิ่นสุทธิส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัด ทั้ง 3 อำเภอมีลักษณะประชากรย้ายถิ่นสุทธิคล้ายคลึงกันคือ เป็นประชากรที่ย้ายถิ่นมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นส่วนใหญ่ได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อนมีประชากรย้ายถิ่นมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณร้อยละ 50 ภาคกลางร้อยละ 20 ภาคเหนือร้อยละ 10 อื่น ๆ ร้อยละ 20¹ ส่วนอำเภอวังน้ำเย็นมีประชากรย้ายถิ่นจาก 47 จังหวัด

¹ สรุปข้อราชการอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ปี 2527. หน้า 2.

จากภาคต่าง ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 47.32 ภาคกลางร้อยละ 31.45 ภาคเหนือร้อยละ 12.48 อื่น ๆ ร้อยละ 8.55¹

สำหรับอำเภอสระแก้วมีลักษณะ เช่นเดียวกับอำเภอวังน้ำเย็นและอำเภอโป่งน้ำร้อน คือ ประชากรส่วนใหญ่ย้ายถิ่นมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นกัน จากการศึกษาของสมาคมศูนย์วิชาการไทย-ออสเตรเลีย และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในพื้นที่ตำบลเขาฉกรรจ์² ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเกษตรครบทุกพื้นที่ป่า เป็นบริเวณกว้างขวางตั้งแต่การสร้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว เช่นเดียวกับพื้นที่ใกล้เคียงคือ อำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอวังน้ำเย็น โดยศึกษาจากประชากรประมาณร้อยละ 30 ของครัวเรือนทั้งหมด (196 ครัวเรือนจากเกษตรกรทั้งหมด 682 ครัวเรือน) เมื่อปี 2526 ครัวเรือนเหล่านี้มาจากครัวเรือนตัวอย่างจาก 4 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 8, 12, 17 และ 18 ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างเท่ากับ 38, 92, และ 37 ครัวเรือนตามลำดับ โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างแบบระบบ (Systematic sampling) ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนเกือบทั้งหมด (97.44%) จะย้ายถิ่นมาจากที่อื่น มีหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการเคลื่อนย้ายเพียงเล็กน้อย (2.56%) ประชากรที่เคลื่อนย้ายมานั้นส่วนใหญ่จะเคลื่อนย้ายมาตั้งแต่ถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว ได้สร้างผ่านพื้นที่ตำบลฉกรรจ์ หัวหน้าครัวเรือนที่เคลื่อนย้ายมานั้นประมาณครึ่งหนึ่ง (50.48%) จะย้ายมาประมาณ 5-10 ปี คือตั้งแต่ปี 2516-2521 ย้ายมาน้อยกว่า 5 ปี (หลังจากปี 2521) เท่ากับร้อยละ 25.84 ย้ายมา 10-15 ปี (ปี 2511-2516) เท่ากับร้อยละ 16.77 และย้ายมา มากกว่า 15 ปี (ก่อนปี 2511) เท่ากับร้อยละ 5.91 (ตารางที่ 5.12) เกษตรกรที่เคลื่อนย้ายมานี้มากกว่าครึ่งหนึ่ง (69.80%) มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ต่างจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ย้ายถิ่นมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ จังหวัดนครราชสีมา ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และร้อยเอ็ด จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีผู้อพยพมามากที่สุด อย่างไรก็ตามมีสิ่งที่น่าสนใจก็คือ เกษตรกรจำนวนหนึ่งซึ่งพื้นเพดั้งเดิมไม่ได้อยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา แต่มาจากจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ย้ายมาหาที่ทำกินในจังหวัดนครราชสีมา โดยเฉพาะที่อำเภอ

¹ บรรยายสรุปข้อราชการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดปราจีนบุรี ปี 2527, หน้า 3.

² วรเวทย์ ธารงธัญลักษณ์ และ ชนินทร จารุจันทร์, โครงการพัฒนาชนบทอำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี. (สมาคมศูนย์วิชาการไทย-ออสเตรเลีย ร่วมกับ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, มีนาคม 2527).

ตารางที่ 5.12 แสดงการอพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานของประชากรในทีปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนแยกเป็นรายหมู่บ้าน

หมู่ที่	ไม่มีการ- เคลื่อนย้าย	ย้ายมาจาก ที่อื่น	จำนวนปีที่ย้ายมา (ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่ย้ายมา)				
			< 5 ปี	5-10 ปี	10-15 ปี	15-20 ปี	>20 ปี
8	5.68	94.32	10.28	69.30	8.97	7.23	4.22
12	3.11	96.89	32.2	45.51	16.81	2.73	2.93
17	-	100.00	16.04	58.73	18.16	3.77	3.30
18	-	100.00	34.36	42.35	23.29	-	-
เฉลี่ย	2.56	97.44	25.84	51.48	16.77	3.23	2.68

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.13 แสดงถิ่นฐานเดิมก่อนอพยพ เข้ามาตั้งถิ่นฐานของหัวหน้าครัวเรือนที่อพยพมา

ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

หมู่ที่	ในตำบลเดียวกัน แต่ต่างหมู่บ้าน	ในอำเภอเดียวกัน แต่ต่างตำบล	ในจังหวัดเดียวกัน แต่ต่างอำเภอ	ต่างจังหวัด	จังหวัดตั้งเดิม (ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่ย้าย จากต่างจังหวัด)			
					นครราชสีมา	ร้อยเอ็ด	บุรีรัมย์	อื่น ๆ
8	3.35	6.69	57.65	32.31	44.04	20.71	14.53	20.72
12	1.76	4.24	27.98	66.02	ศรีสะเกษ 59.97	สุรินทร์ 8.46	นครราชสีมา 6.24	อื่น ๆ 25.33
17	-	-	-	100.00	นครราชสีมา 30.40	นครนายก 26.31	สระบุรี 26.25	อื่น ๆ 17.04
18	-	-	2.20	97.80	77.98	9.80	7.23	อื่น ๆ 4.99
เฉลี่ย	1.51	3.33	26.36	69.80				

ปีกรงชัยก่อน เมื่อภาวะต่าง ๆ ยังไม่ดีขึ้นจึงได้ย้ายต่อมายังตำบลเขาฉกรรจ์ เกษตรกรที่ ย้ายถิ่นมาจากต่างอำเภอ (25.36%) แต่อยู่ในจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่น จากอำเภอใกล้เคียง โดยเฉพาะ อำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอประจันตคาม ส่วนการย้าย ถิ่นระหว่างตำบลและระหว่างหมู่บ้านมีเพียงเล็กน้อย คือ เท่ากับร้อยละ 3.33 และร้อยละ 1.51 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.13)

2.3 เส้นทางคมนาคมที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 โครงข่ายการคมนาคม

โครงข่าย เส้นทางคมนาคมของพื้นที่สองข้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว การคมนาคม ในพื้นที่แทบทั้งหมดใช้เส้นทางรถยนต์ เส้นทางรถไฟปรากฏเฉพาะตอนบนของ อำเภอสระแก้ว คือทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ - อยุธยา - อรัญประเทศ) ซึ่งขนานกับถนน สุวรรณศร มีระยะทางที่ผ่านพื้นที่อำเภอสระแก้วเท่ากับ 31 กิโลเมตร เส้นทางรถไฟนี้จะส่ง ผลกระทบต่อพื้นที่อำเภอสองข้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้วน้อยมาก เนื่องจากมีการเข้าถึงพื้นที่ ได้น้อย ส่วนใหญ่มัก เป็นการติดต่อบริเวณระหว่างชุมชนที่เป็นที่ตั้งอำเภอ

การสร้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว จะมีผลกระทบโดยตรงต่อโครง ข่ายของถนนทั้ง 4 อำเภอ ซึ่งอยู่สองข้างถนน คือ ก่อนการสร้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว เมื่อปี 2512 ถนนที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ ถนนส่วนใหญ่มีสภาพผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรีง, หรือดิน ซึ่งสามารถใช้งานได้ดีเฉพาะฤดูแล้งเท่านั้น ภายในพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ นั้น อำเภอมะขาม จะมีความยาวของถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรีง และดินมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 31.27 ของความยาวของถนนทั้ง 4 อำเภอ รองลงมาได้แก่อำเภอโป่งน้ำร้อน (30.95%) อำเภอ สระแก้ว (24.10%) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็นน้อยที่สุด (13.68%) ทำให้อำเภอมะขามมีประ สทธิภาพการเข้าถึงพื้นที่อำเภอทางถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรีง และดินมากที่สุดคือ ถนนที่มี ระยะทาง 1 กิโลเมตร สามารถเข้าถึงพื้นที่อำเภอโดยเฉลี่ยเท่ากับ 12.66 ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อน (18.56 ตร.กม.) กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (22.76 ตร.กม.) และอำเภอสระแก้ว (25.57 ตร.กม.) ส่วนถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ดีค คอนกรีตและ แอสฟัลท์นั้นจะมีระยะทางน้อยกว่าถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรีง และดิน ประมาณ 4 เท่า

ความยาวของถนนซึ่งมีผิวจราจร เป็นแอสฟัลต์ติกคอนกรีต และแอสฟัลต์มากกว่าครึ่งหนึ่งจะอยู่ในพื้นที่อำเภอสระแก้ว (56.25%) รองลงมาได้แก่อำเภอมะขาม (25.00%) และอำเภอโป่งน้ำร้อน (18.75%) ส่วนพื้นที่บริเวณซึ่งเป็นกิ่งอำเภอวังน้ำเย็นไม่มีถนน ซึ่งมีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติกคอนกรีตและแอสฟัลต์ปรากฏอยู่เลย ทำให้อำเภอสระแก้วมีประสิทธิภาพการเข้าถึงทางถนน ซึ่งมีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติกคอนกรีตและแอสฟัลต์มากที่สุด คือ ถนนที่มีระยะทาง 1 กิโลเมตร สามารถเข้าถึงพื้นที่อำเภอโดยเฉลี่ยเท่ากับ 52.50 ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอมะขาม (75.94 ตร.กม.) และอำเภอโป่งน้ำร้อน (146.92 ตร.กม.)

หลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว ถนนสายจันทบุรี-สระแก้ว จะเป็นถนนสายหลักที่ทำให้เกิดโครงข่ายถนนขึ้นในพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ ซึ่งอยู่สองข้างถนน ถนนที่เกิดขึ้นใหม่แทบทั้งหมดเป็นถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดิน ซึ่งใช้ประโยชน์ได้ทุกฤดูกาล ปี 2524 ถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดินจะเพิ่มขึ้นจากปี 2512 ประมาณ 5 เท่า โดยอำเภอสระแก้ว จะมีความยาวของถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดินมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 40.82 ของความยาวถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดินทั้ง 4 อำเภอ รองลงมาได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อน (24.77) อำเภอมะขาม (19.22%) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็นน้อยที่สุด (15.19%) มีผลทำให้อำเภอสระแก้วมีประสิทธิภาพการเข้าถึงทางถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดินมากที่สุด คือ ถนนที่มีระยะทาง 1 กิโลเมตร สามารถเข้าถึงพื้นที่อำเภอโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 ตารางกิโลเมตร และเข้าถึงอำเภอโป่งน้ำร้อนได้น้อยที่สุด (4.03 ตร.กม.) ส่วนอำเภอมะขามและกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น มีความสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ใกล้เคียงกันคือเท่ากับ 3.58 ตารางกิโลเมตร และ 3.57 ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ ส่วนถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติกคอนกรีตและแอสฟัลต์จะมีความยาวน้อยกว่าถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดิน ประมาณ 8 เท่า อำเภอโป่งน้ำร้อนจะมีความยาวถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติกคอนกรีตและแอสฟัลต์มากที่สุด เท่ากับร้อยละ 38.31 ของความยาวถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติกคอนกรีตและแอสฟัลต์ทั้ง 4 อำเภอ รองลงมาได้แก่อำเภอสระแก้ว (27.36%) กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (20.90%) และอำเภอมะขามน้อยที่สุด (13.43%) สำหรับประสิทธิภาพการเข้าถึงพื้นที่แต่ละอำเภอของถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติกคอนกรีตและแอสฟัลต์นั้น กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นและอำเภอโป่งน้ำร้อนจะมีความสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้มากที่สุดคือ ถนนที่มีระยะทาง 1 กิโลเมตร จะเข้าถึงพื้นที่อำเภอโดยเฉลี่ยเท่ากับ 22.76 ตารางกิโลเมตร และ 22.90 ตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 6.14 แสดงความยาวของถนนระดับอำเภอจำแนกตามผิวจราจร

เขตการปกครอง	พื้นที่ อำเภอ (กม. ²)	ปี 2512						ปี 2524				การเปลี่ยนแปลง (ปี 2512-2524)							
		ชนิดผิวจราจร				ประสิทธิภาพ การเข้าถึง (ความยาวถนน/ พื้นที่อำเภอ)		ชนิดผิวจราจร				ประสิทธิภาพ การเข้าถึง (ความยาวถนน/ พื้นที่อำเภอ)		ชนิดผิวจราจร				ประสิทธิภาพ การเข้าถึง (ความยาวถนน/ พื้นที่อำเภอ)	
		พื้น, อูกรัง, ดิน		แอสฟัลต์ติด- คอนกรีต, แอสฟัลต์				พื้น, อูกรัง, ดิน		แอสฟัลต์ติด- คอนกรีต, แอสฟัลต์				พื้น, อูกรัง, ดิน		แอสฟัลต์ติด- คอนกรีต, แอสฟัลต์			
		ความ ยาว (กม.)	ร้อยละ	ความ ยาว (กม.)	ร้อยละ	พื้น, อูกรัง, ดิน	แอสฟัลต์ติด- คอนกรีต, แอสฟัลต์	ความ ยาว (กม.)	ร้อยละ	ความ ยาว (กม.)	ร้อยละ	พื้น, อูกรัง, ดิน	แอสฟัลต์ติด- คอนกรีต, แอสฟัลต์	ความ ยาว (กม.)	ร้อยละ	ความ ยาว (กม.)	ร้อยละ	พื้น, ดิน	แอสฟัลต์ติด- คอนกรีต, แอสฟัลต์
อ.มะขาม	1,215	98	13.27	18	26.00	12.68	76.94	338	18.22	27	13.43	3.58	45.00	243	16.88	11	6.03	6.00	110.46
อ.ไปงน้ำร้อน	1,783	95	30.85	12	18.76	18.68	148.82	437	24.77	77	38.31	4.03	22.90	342	23.47	66	47.44	6.16	27.12
กิ่งอ.วังน้ำเย็น	958	42	13.68	-	-	22.87	-	268	15.91	42	20.80	3.57	22.78	228	15.51	42	30.86	4.23	22.78
อ.สระแก้ว	1,890	74	24.10	38	66.25	26.54	62.50	720	40.62	65	27.38	2.83	34.38	848	44.34	19	13.87	2.93	99.47
รวม	5,824	307	100.00	64	100.00	18.97	91.00	1,764	100.00	201	100.00	3.30	28.98	1,457	100.00	137	100.00	3.89	42.61

ที่มา : แผนที่ L7017 ปี 2512 และ 2524

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตามลำดับ รองลงมาได้แก่อำเภอสระแก้ว (34.36%) และอำเภอมะขามมีความสามารถในการเข้าถึงน้อยที่สุด (45.00 ตร.กม.)

การสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโครงข่ายของถนนทั้ง 4 อำเภอคือ ถนนจะมีระยะทางเพิ่มขึ้นคือ ถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดิน เพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณ 5 เท่า และถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติดคอนกรีตและแอสฟัลต์เพิ่มขึ้นประมาณ 3 เท่า ในจำนวนนี้อำเภอสระแก้วจะมีระยะทางของถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดิน เพิ่มขึ้นมากที่สุดโดยเพิ่มขึ้นประมาณครึ่งหนึ่ง (44.47%) อำเภอมะขาม (16.68%) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น เพิ่มขึ้นน้อยที่สุด (15.51%) แต่ถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติดคอนกรีตและแอสฟัลต์จะมีระยะทางเพิ่มขึ้นน้อยกว่าถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดินประมาณ 10 เท่า อำเภอโป่งน้ำร้อนจะมีระยะทางเพิ่มขึ้นมากที่สุด 47.44% รองลงมาได้แก่ กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น 30.66% อำเภอสระแก้ว (13.87%) และอำเภอมะขามเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด (8.03%) สำหรับประสิทธิภาพการเข้าถึงทางถนนที่เพิ่มขึ้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับความยาวของถนนที่เพิ่มขึ้นคือ อำเภอสระแก้วจะมีประสิทธิภาพการเข้าถึงทางถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดิน เพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ ระยะทางที่เพิ่มขึ้น 1 กิโลเมตร จะสามารถเข้าถึงพื้นที่อำเภอเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (4.23 ตร.กม.) อำเภอมะขาม (5.00 ตร. กม.) และอำเภอโป่งน้ำร้อน เพิ่มขึ้นน้อยที่สุด (5.15 ตร.กม.) ส่วนประสิทธิภาพการเข้าถึงทางถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติดคอนกรีตและแอสฟัลต์จะ เพิ่มขึ้นน้อยกว่าประสิทธิภาพของถนนที่มีผิวจราจรเป็นหิน, ลูกรัง และดิน ประมาณ 10 เท่าเช่นกัน กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นจะมีประสิทธิภาพการเข้าถึงเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ ถนนที่มีผิวจราจรเป็นแอสฟัลต์ติดคอนกรีตและแอสฟัลต์ซึ่งมีระยะทางเพิ่มขึ้น 1 กิโลเมตร จะสามารถเข้าถึงพื้นที่กิ่งอำเภอเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยเท่ากับ 22.76 ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอโป่งน้ำร้อน (27.12 ตร.กม.) อำเภอสระแก้ว (99.47 ตร.กม.) และอำเภอมะขามน้อยที่สุด (110.45 ตารางกิโลเมตร) (ตารางที่ 5.14)

2.3.2 ปริมาณการจราจร

2.3.2.1 ทางรถยนต์

ปริมาณจราจรโดยเฉลี่ยต่อวัน (Average Daily Traffic) ตลอดปีของถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ซึ่งมีระยะทางประมาณ 150 กิโลเมตร

นั้นมีจุดที่วัดปริมาณการจราจร (Station) 5 จุดคือ

- 1) กิโลเมตรที่ 0+500 วัดปริมาณการจราจรอำเภอเมืองจันทบุรีถึงที่ตั้งสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อน
- 2) กิโลเมตรที่ 55 วัดปริมาณการจราจรจากสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อนถึงสุขาภิบาลทรายขาว
- 3) กิโลเมตรที่ 63 วัดปริมาณการจราจรจากสุขาภิบาลทรายขาวถึงบ้านตาหลัง (ตำบลตาหลังใน อำเภอวังน้ำเย็น)
- 4) กิโลเมตรที่ 107 วัดปริมาณการจราจรจากบ้านตาหลังถึงบ้านวังซิด (ตำบลวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น)
- 5) กิโลเมตรที่ 137 วัดปริมาณการจราจรจากบ้านวังซิดถึงสุขาภิบาลสระแก้ว

ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วจะมีปริมาณการจราจรค่อนข้างสูงจากจุดวัดที่ กิโลเมตร 0+500 ระยะทางจากอำเภอเมืองจันทบุรีผ่านจุดตัดระหว่างถนนสายจันทบุรี-สระแก้วกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ผ่านสุขาภิบาลมะขามถึงสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อน ปริมาณการจราจรซึ่งวัดที่จุดนี้จะเริ่มสูงขึ้น (มากกว่า 2,000 คัน/วัน) ตั้งแต่ถนนสายนี้สร้างผ่านอำเภอมะขามถึงอำเภอโป่งน้ำร้อน คือตั้งแต่ปี 2516 หลังจากถนนสร้างเสร็จตลอดทั้งสายปริมาณการจราจรในช่วงตอนนี้จะ เริ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2523 จนถึงปัจจุบัน (ปี 2527) โดยมีปริมาณการจราจร 3,700-3,900 คัน/วัน

ปริมาณที่มีปริมาณการจราจรค่อนข้างต่ำคือประมาณ 1,000 คัน/วัน ได้แก่ปริมาณการจราจรระหว่างสุขาภิบาลโป่งน้ำร้อนถึงสุขาภิบาลทรายขาวซึ่งวัดปริมาณการจราจรที่กิโลเมตรที่ 55 โดยระยะแรกที่ถนนสร้างผ่านพื้นที่นี้ เมื่อปี 2516 จะมีปริมาณการจราจรต่ำมากคือประมาณ 300 คัน/วัน หลังจากปี 2516 ปริมาณการจราจรจะ เริ่มสูงขึ้นตามลำดับ

ระยะทางส่วนที่เหลือตั้งแต่สุขาภิบาลทรายขาวถึงสุขาภิบาลสระแก้วส่วนใหญ่จะมีปริมาณการจราจรประมาณ 1,000-2,000 คัน/วัน จากการวัดปริมาณการจราจรที่กิโลเมตรที่ 63 จะมีปริมาณการจราจรเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ ตั้งแต่ปี 2520-2523 ประมาณ 700-1,000 คัน/วัน แต่หลังจากปี 2523 ปริมาณการจราจรจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วคือปี 2523-2527 มีปริมาณการจราจร 1,400-1,800 คัน/วัน

การวัดที่กิโลเมตรที่ 107 เป็นปริมาณการจราจรซึ่งผ่านสุขาภิบาลวังน้ำเย็นจะมีปริมาณค่อนข้างสม่ำเสมอตั้งแต่ปี 2520-2527 ประมาณ 1,300-1,600 คัน/วัน ส่วนการวัดปริมาณการจราจรที่กิโลเมตรที่ 137 นั้น ปี 2519-2520 จะมีปริมาณการจราจรประมาณ 800 คัน/วัน แต่หลังจากปี 2520 ในปี 2521 ปริมาณการจราจรเพิ่มขึ้นประมาณเท่าตัวและมีปริมาณค่อนข้างสม่ำเสมอตั้งแต่ปี 2521-2527 ประมาณ 1,200-1,600 คัน/วัน (ตารางที่ 5.15))

ปริมาณการจราจรของถนนสายจันทบุรี - สระแก้วแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ การวัดปริมาณการจราจรตามจุดต่าง ๆ ซึ่งยังอยู่ในพื้นที่อำเภอชะอำและอำเภอโป่งน้ำร้อนจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ ก่อนปี 2523 ปริมาณการจราจรจะเคลื่อนไหวในทิศทางเพิ่มขึ้นตามลำดับและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2523 แต่หลังจากปี 2523 ปริมาณการจราจรค่อนข้างคงที่แต่การวัดปริมาณการจราจรตามจุดต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอสระแก้ว จะมีปริมาณค่อนข้างสูงตั้งแต่ปี 2520 และปริมาณการจราจรค่อนข้างคงที่โดยตลอดจนถึงปัจจุบัน (ปี 2527)

ประเภทของยานพาหนะ (Average Daily Traffic by Type) บนถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ปรากฏว่า ยานพาหนะต่าง ๆ ของการจราจรในช่วงซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอวังน้ำเย็นตั้งแต่ สุขาภิบาลทรายขาวถึงสุขาภิบาลวังน้ำเย็น (การวัดที่ กม.63) จะมีอัตราส่วนของรถโดยสารและรถบรรทุกตั้งแต่ 6 ล้อขึ้นไป (Heavy Vehicle) ตั้งแต่ปี 2520-2527 โดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 33.65 ซึ่งสูงกว่าบริเวณอื่น ๆ บนเส้นทางเดียวกัน การวัดที่กิโลเมตรที่ 55 และ 107 จะมีอัตราส่วนของรถโดยสารและรถบรรทุกตั้งแต่ 6 ล้อขึ้นไปเท่ากับร้อยละ 23.72 และร้อยละ 21.65 ตามลำดับ ตรงกันข้ามกับการวัดที่กิโลเมตร 0+500 และกิโลเมตรที่ 137 ซึ่งมีอัตราส่วนของรถยนต์นั่ง, รถโดยสาร และ

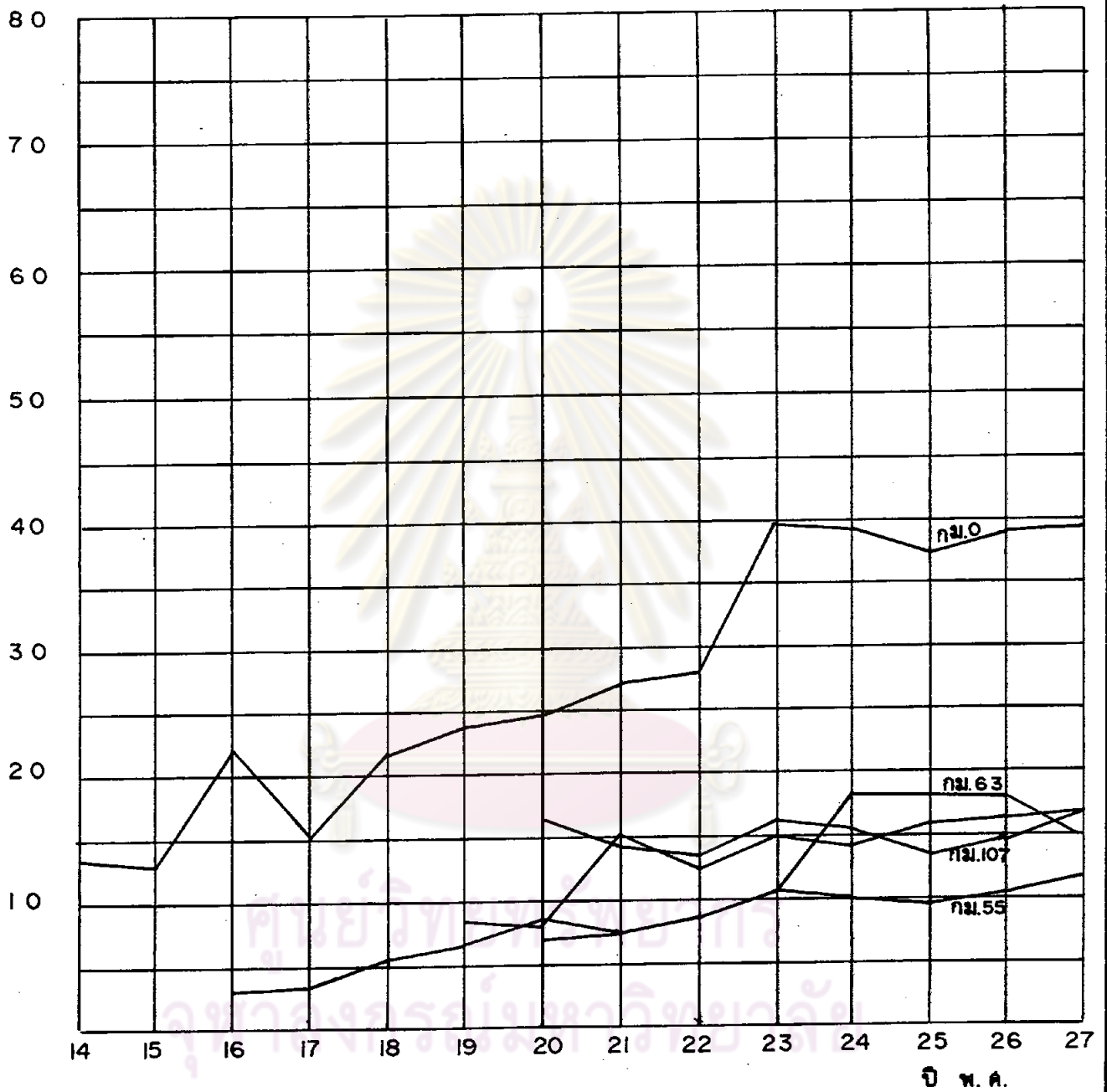
ตารางที่ 5.15 แสดงปริมาณการจราจรของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 317 (จันทบุรี-สระแก้ว)

ปี	ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันตลอดปี					ร้อยละของรถโดยสารและรถบรรทุกตั้งแต่ 6 ล้อขึ้นไป				
	กม.0+500	กม.55	กม.63	กม.107	กม.137	กม.0+500	กม.55	กม.63	กม.107	กม.137
2514	1,361	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2515	1,291	-	-	-	-	19.82	-	-	-	-
2516	2,236	338	-	-	-	17.75	30.77	-	-	-
2517	1,538	343	-	-	-	12.68	23.61	-	-	-
2518	2,174	579	-	-	-	13.20	36.96	-	-	-
2519	2,375	662	-	-	848	12.63	23.72	-	-	-
2520	2,467	889	727	1,665	847	11.75	23.62	28.06	30.45	12.47
2521	2,736	753	753	1,441	1,531	13.54	21.19	32.51	24.71	14.67
2522	2,786	868	873	1,417	1,260	15.43	18.89	41.70	18.70	20.48
2523	3,961	1,071	1,071	1,648	1,504	19.23	24.67	37.05	19.72	16.97
2524	3,925	997	1,836	1,523	1,442	25.09	28.28	35.41	21.86	17.82
2525	3,724	974	1,827	1,368	1,595	24.94	26.28	39.90	17.54	18.11
2526	3,893	1,046	1,807	1,456	1,620	18.10	22.65	30.93	19.98	18.27
2527	3,931	1,176	1,477	1,680	1,675	13.50	24.14	23.62	20.23	19.28

ที่มา : กองวางแผน กรมทางหลวง

แสดงปริมาณการจราจรบนเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 317

หน่วย : x 100 คัน/วัน

รถบรรทุก 4 ล้อ สูงกว่าบริเวณข้างต้น เนื่องจากมีอัตราส่วนของรถโดยสารและรถบรรทุกตั้งแต่ 6 ล้อขึ้นไปต่ำกว่าคือเท่ากับร้อยละ 17.26 และร้อยละ 17.69 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.15)

การสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วทำให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณการจราจรของถนนสายต่าง ๆ โดยเฉพาะทางหลวงแผ่นดินซึ่งอยู่ใกล้เคียงคือ ทางด้านอำเภอมะขามใต้แก่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ทางด้านอำเภอสระแก้ว ได้แก่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 และ 304 โดยวัดปริมาณการจราจรตามจุดต่าง ๆ ของทางหลวงแผ่นดินแต่ละสายซึ่งคาดว่าจะอยู่ในรัศมีซึ่งได้รับผลกระทบจากถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว (ตารางที่ 5.16)

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ได้แก่การวัดที่จุดต่าง ๆ ดังนี้คือ

1) กิโลเมตรที่ 295 ระยะทางจากกิโลเมตรที่ 288 ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ ถึงเทศบาลเมืองจันทบุรี

2) กิโลเมตรที่ 340 ระยะทางจากเทศบาลเมืองจันทบุรีถึงอำเภอคลอง

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 จะไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากถนนสายจันทบุรี-สระแก้วจากการวัดปริมาณจราจรที่กิโลเมตร 160 ตั้งแต่ปี 2514-2527 แต่ละช่วงปีส่วนใหญ่จะมีปริมาณการจราจรค่อนข้างสม่ำเสมอ ยกเว้นเฉพาะปี 2517 ซึ่งมีปริมาณการจราจรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกันในปี 2518 ปี 2514-2520 มีค่าปริมาณการจราจรเฉลี่ย 3,006 คน/วัน และเพิ่มขึ้นเป็น 3,320 คน/วัน ในปี 2520-2527 คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 314 คน/วัน (10.45%)

การวัดที่กิโลเมตร 340 ตั้งแต่ปี 2514-2527 ช่วงเวลาส่วนใหญ่จะมีปริมาณการจราจรค่อนข้างคงที่คือประมาณ 4,000 คัน/วัน ยกเว้นเฉพาะปี 2520 ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปี 2520-2524 เป็นช่วงเวลาที่ปริมาณการจราจรเพิ่มขึ้นค่อนข้างสม่ำเสมอระหว่าง 6,100-7,300 คัน/วัน ปี 2514-2520 มีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 4,108 คัน/วัน ปี 2520-2527 มีปริมาณเฉลี่ย 5,956 คัน/วัน คิดเป็นปริมาณจราจรเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 1,848 คัน/วัน (44.98%)

ตารางที่ 5.16 แสดงปริมาณจราจรเฉลี่ยต่อวันตลอดปีของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3, 33 และ 304

ปี	สาย 3		สาย 33				สาย 304			
	กม.295	กม.340	กม.160	กม.235	กม.259	กม.280	กม.82	กม.58	กม.21 >	กม.89
2514	2,045	2,200	1,208	690	-	513	1,909	1,699	865	1,168
2515	2,004	3,146	1,311	787	-	671	1,477	1,689	1,021	1,195
2518	2,516	4,397	1,471	1,172	-	663	1,286	2,027	886	1,158
2517	4,661	4,300	1,322	1,190	-	796	1,523	2,039	951	1,636
2518	3,644	3,900	1,447	1,268	-	864	1,551	2,609	969	1,727
2519	2,977	4,490	1,585	1,148	-	901	1,977	3,044	910	1,591
2520	3,148	6,301	1,888	1,221	1,095	1,049	1,847	2,783	973	1,163
2521	2,949	6,893	1,808	1,685	1,164	939	1,775	3,271	1,443	1,680
2522	3,145	6,933	1,905	1,735	1,612	979	2,049	3,153	1,257	1,401
2523	3,300	7,345	2,259	3,635	2,291	2,661	2,764	2,727	1,250	1,461
2524	3,401	6,104	2,174	3,401	2,084	1,854	2,437	2,301	1,209	1,491
2525	3,458	4,757	1,922	2,609	2,338	1,501	2,121	2,518	1,302	1,551
2526	3,482	4,551	2,227	2,480	2,326	1,561	2,101	2,150	1,136	1,481
2527	3,674	4,763	2,194	2,737	3,497	1,272	2,607	2,328	1,516	1,871

ที่มา : กองวางแผน กรมทางหลวง

2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 ได้แก่การวัดที่จุดต่าง ๆ ดังนี้

1) กิโลเมตรที่ 160 ระยะทางจากทางแยกเข้าอำเภอเมืองปราจีนบุรีถึงอำเภอกบินทร์บุรี

2) กิโลเมตรที่ 235 ระยะทางจากอำเภอ กบินทร์บุรีถึงอำเภอ สระแก้ว

3) กิโลเมตรที่ 259 ระยะทางจากอำเภอ สระแก้วถึงอำเภอวัฒนานคร

4) กิโลเมตรที่ 280 ระยะทางจากอำเภอวัฒนานครถึงอำเภอศรีประเทศ

การวัดที่กิโลเมตรที่ 160 ตั้งแต่ปี 2514-2527 ปริมาณการจราจรจะเพิ่มขึ้นค่อนข้างสม่ำเสมอโดยมีปริมาณ 1,200-2,200 คัน/วัน ปี 2523 มีปริมาณจราจรสูงสุด (2,259 คัน/วัน) ค่าเฉลี่ยปี 2514-2520 เท่ากับ 1,461 คัน/วัน และเพิ่มขึ้นเป็น 2,047 คัน/วัน ในปี 2520-2527 คิดเป็นปริมาณจราจรเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 586 คัน/วัน (40.11%)

การวัดที่กิโลเมตร 235 ซึ่งเป็นบริเวณจุดตัดของถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว กับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 ก่อนปี 2520 จะมีปริมาณการจราจร (600-1,200 คัน/วัน) เพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ โดยมีค่าเฉลี่ยปี 2514-2520 เท่ากับ 1,068 คัน/วัน แต่หลังจากปี 2520 ปริมาณการจราจรจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2523 (3,635 คัน/วัน) ทำให้ปี 2520-2527 มีปริมาณการจราจรค่อนข้างสูง (1,200-3,800 คัน/วัน) โดยเฉลี่ย (2,435 คัน/วัน) ซึ่งมากกว่าค่าเฉลี่ยปี 2514-2520 ประมาณเท่าตัวคือ เท่ากับ 1,367 คัน/วัน (127.99%)

การวัดที่กิโลเมตร 259 ซึ่งเริ่มมีการวัดปริมาณการจราจรเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2520 ปรากฏว่าตั้งแต่ปี 2520-2527 มีปริมาณการจราจร 1,000-3,400 คัน/วัน ปี 2520-2521 จะมีปริมาณการจราจรค่อนข้างคงที่ประมาณ 1,100 คัน/วัน ในปี 2522 ปริมาณการจราจรจะเริ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มสูงขึ้นจนถึงปัจจุบันทำให้ปี 2520-2527 มีค่าเฉลี่ยปริมาณการจราจร 2,051 คัน/วัน

การวัดที่กิโลเมตรที่ 280 การวัดปริมาณการจราจรที่จุดนี้จะมีปริมาณค่าว่าการวัดที่จุดอื่น ๆ บนเส้นทางเดียวกัน ตั้งแต่ปี 2514-2519 จะมีปริมาณการจราจร 500-900 คัน/วัน

โดยเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ ค่อนข้างสม่ำเสมอ หลังจากปี 2519 คือปี 2519-2522 จะมีปริมาณการ
 จราจรค่อนข้างคงที่คือประมาณ 900-1,000 คัน/วัน คิดเป็นค่าเฉลี่ยปี 2514-2520 เท่ากับ
 780 คัน/วัน ในปี 2523 ปริมาณการจราจรได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (2,661 คัน/วัน) ซึ่ง
 เพิ่มขึ้นจากปี 2522 เกือบ 3 เท่า หลังจากปี 2523 คือปี 2524 ปริมาณการจราจรเริ่มลดลง
 อย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มลดลงจนถึงปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยปริมาณการจราจรปี 2520-2527
 เท่ากับ 1,477 คัน/วัน คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นจากปี 2514-2520 เท่ากับ 697 คัน/วัน
 (89.36%)

3. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 ได้แก่การวัดที่จุดต่าง ๆ ดังนี้คือ

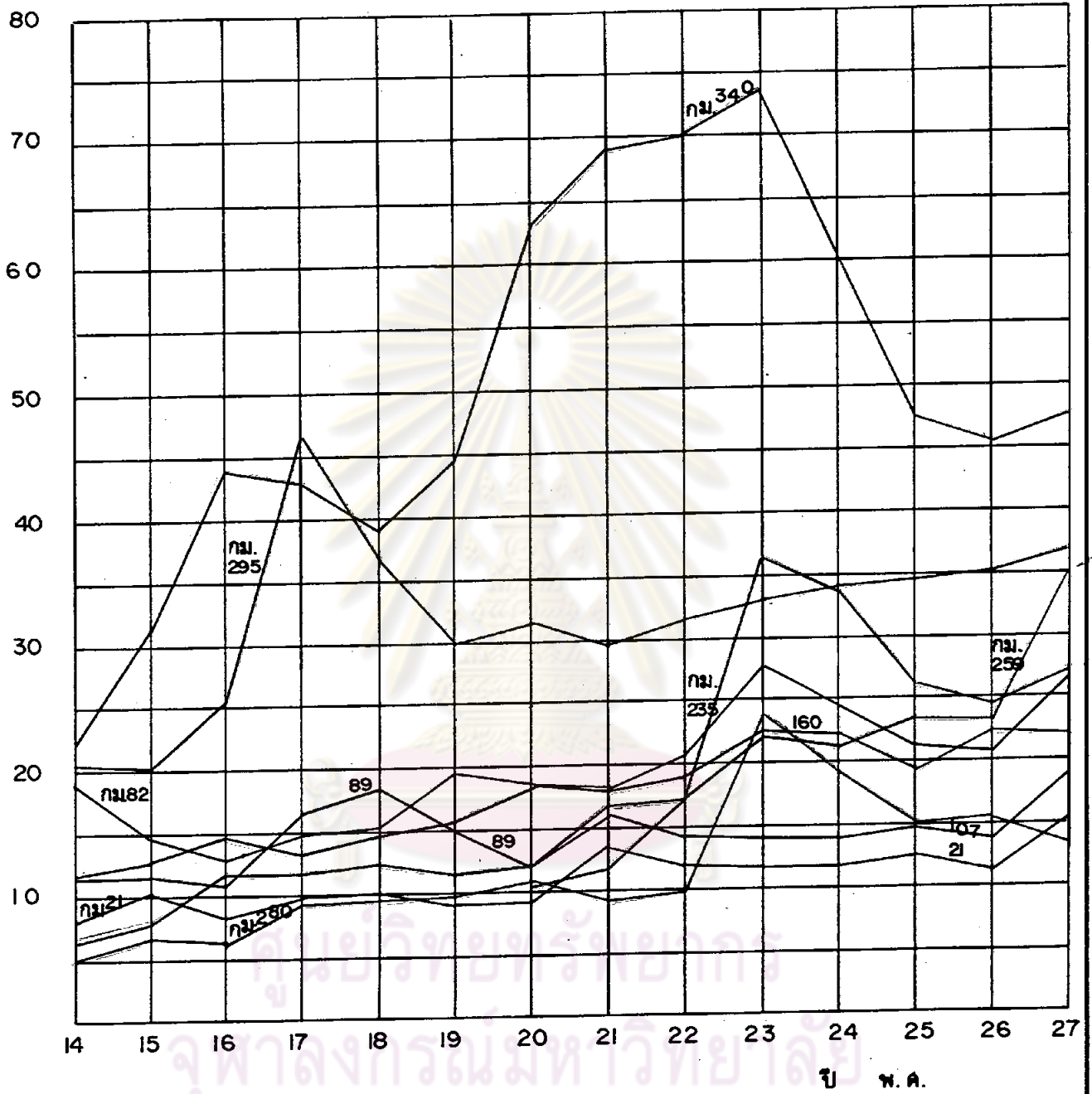
- 1) กิโลเมตรที่ 58 ระยะทางจากอำเภอหนองสาครรามถึงบ้านคลองรัง ตำบลท่าตูม
อำเภอศรีมหาโพธิ์
- 2) กิโลเมตรที่ 82 ระยะทางจากบ้านคลองรังถึงอำเภอกบินทร์บุรี
- 3) กิโลเมตรที่ 21 ระยะทางจากอำเภอกบินทร์บุรีถึงบ้านทับลาน (ตำบลบ้าน-
บุพราหมณ์ อำเภอนาดี)
- 4) กิโลเมตรที่ 89 ระยะทางจากอำเภอนาดี (กม.ที่ 55+207) ถึงแยกบ้าน
ตากบ อำเภอปักธงชัย

การวัดที่กิโลเมตรที่ 58 ปี 2514-2520 มีปริมาณการจราจรตั้งแต่ 1,600-
 3,000 คัน/วัน โดยมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามลำดับและเพิ่มขึ้นสูงสุดในปี 2521
 (3,271 คัน/วัน) ปริมาณการจราจรเฉลี่ยปี 2514-2520 เท่ากับ 2,270 คัน/วัน หลังจาก
 ปี 2521 ปริมาณการการจราจรมีแนวโน้มลดลงทำให้ปี 2520-2527 มีปริมาณการจราจร
 2,100-3,200 คัน/วัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2,654 คัน/วัน คิดเป็นปริมาณการจราจร
 เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 384 คัน/วัน (16.92%)

การวัดที่กิโลเมตร 82 จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงปริมาณการจราจรทั้งเพิ่ม
 ขึ้นและลดลงสลับกันโดยลดลงมากที่สุดในปี 2516 (1,286 คัน/วัน) และเพิ่มขึ้นมากที่สุดปี
 2523 (2,764 คัน/วัน) ปี 2514-2520 มีปริมาณการจราจร 1,200-1,900 คัน/วัน
 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1,652 คัน/วัน ปี 2520-2527 มีปริมาณการจราจร 1,700-2,700 คัน/วัน

แสดงปริมาณการจราจรบนทางหลวงแผ่นดินที่เกี่ยวข้อง

หน่วย : x 100 คัน/วัน

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2,213 คัน ปริมาณการจราจรเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 561 คัน/วัน (33.96%)

การวัดที่กิโลเมตร 21 ปี 2514-2520 จะมีปริมาณการจราจรค่อนข้างคงที่ ตั้งแต่ 800-1,000 คัน/วัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 939 คัน/วัน ปริมาณการจราจรปี 2521 (1,443 คัน/วัน) จะเพิ่มขึ้นจากปี 2520 เกือบเท่าตัวแต่จะลดลงในปี 2522 ตั้งแต่ปี 2522-2527 ปริมาณการจราจรจะค่อนข้างคงที่ ปี 2520-2527 มีปริมาณการจราจร 900-1,500 คัน/วัน ค่าเฉลี่ย 1,261 คัน/วัน ปริมาณการจราจรเฉลี่ยปี 2520-2527 เพิ่มขึ้นจากปี 2514-2520 เท่ากับ 322 คัน/วัน (34.29%)

การวัดที่กิโลเมตร 89 ตั้งแต่ปี 2514-2527 จะมีปริมาณการจราจรประมาณ 1,100-1,800 คัน/วัน แต่ละช่วงปีจะมีปริมาณการจราจรค่อนข้างคงที่โดยมีการเพิ่มปริมาณอย่างรวดเร็ว 2 ช่วงปี คือปี 2516-2517 และ ปี 2520-2521 ปี 2514-2520 มีปริมาณการจราจร 1,100-1,700 คัน/วัน ค่าเฉลี่ย 1,377 คัน/วัน ส่วนปี 2520-2527 มีปริมาณการจราจร 1,100-1,800 คัน/วัน ค่าเฉลี่ย 1,520 คัน/วัน ปริมาณการจราจรเฉลี่ยปี 2520-2527 จะเพิ่มขึ้นจากปี 2514-2520 เพียงเล็กน้อยคือ 143 คัน/วัน (10.38%)

ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วจะไม่ค่อยมีผลกระทบต่อทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 แต่จะมีผลต่อการเพิ่มปริมาณการจราจรของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 และ 304 ทำให้ปริมาณการจราจรเริ่มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ถนนเพิ่งสร้างแล้วเสร็จตั้งแต่ปี 2520 และเพิ่มขึ้นมากที่สุดในปี 2523 ปริมาณการจราจรที่เพิ่มขึ้นจากจุดต่าง ๆ คือ อำเภอเมืองปราจีนบุรี, อำเภอนาดี, อำเภอปักธงชัย, อำเภอศรีมหาโพธิ์ และอำเภอนมสารคราม มายังอำเภอกบินทร์บุรี มีผลทำให้ปริมาณการจราจรระหว่างอำเภอกบินทร์บุรี กับอำเภอสระแก้วเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ปี 2520 ส่วนปริมาณการจราจรระหว่าง อำเภอสระแก้วกับพื้นที่ทางซีกตะวันออกคือ อำเภอวัฒนานคร และอำเภอรัษฎประเทศก็จะมีปริมาณการจราจรซึ่งเพิ่มขึ้นหลังจากปี 2520 เช่นกัน

2.3.2.2 ทางรถไฟ

ทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพ-อรัญประเทศ)

มีระยะทางอยู่ในเขตจังหวัดปราจีนบุรีเท่ากับ 150 กิโลเมตร ทางรถไฟนี้เป็นการเชื่อมต่อ

ระหว่างที่ตั้งอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดปราจีนบุรีคือ อำเภอบ้านสร้าง อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอประจันตคาม อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร และปลายทางที่อำเภออรัญประเทศ

การที่ทางรถไฟสายตะวันออกนี้มีการเข้าถึงพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเพียงการเชื่อมระหว่างที่ตั้งอำเภอประกอบกับการที่มีถนนสุวรรณศรคู่ขนานกับทางรถไฟสายนี้โดยตลอดตั้งแต่ที่ตั้งอำเภอประจันตคามถึงที่ตั้งอำเภออรัญประเทศ ทำให้มีบทบาทไม่มากนักต่อการคมนาคมขนส่งโดยส่วนรวม แต่มักใช้ในกิจการทหาร เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจำนวนผู้โดยสารและปริมาณสินค้าจึงค่อนข้างคงที่คือ ตั้งแต่ปี 2523-2527 มีจำนวนผู้โดยสารที่ใช้บริการทั้งจังหวัดปราจีนบุรีประมาณ 1 ล้านคน ปริมาณสินค้าด้านส่งและด้านรับประมาณ 900 ตัน/ปี และ 4,000 ตัน/ปี ตามลำดับ (ตารางที่ 17))

สำหรับอำเภอสระแก้วจะมีสถานีย่อยภายในเขตอำเภอ 4 สถานีคือ สถานีบ้านแก้ง ศาลาลำดวน สระแก้ว และสถานีท่าเกษม ในจำนวนทั้ง 4 สถานีนี้ สถานีศาลาลำดวนและสถานีสระแก้วจะมีจำนวนผู้โดยสารใช้บริการมากที่สุดและมีจำนวนใกล้เคียงกันคือประมาณ 40,000 คน/ปี แต่ปริมาณสินค้านั้นสถานีสระแก้ว มีจำนวนมากที่สุดคือประมาณ 400 ตัน/ปี เท่านั้น (ตารางที่ 5.18))

จากการศึกษาลักษณะกายภาพทางด้านการใช้ที่ดินและระบบชุมชนในพื้นที่ 4 อำเภอ บริเวณสองข้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว เป็นสิ่งยืนยันได้ว่าชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่นั้น เป็นผลโดยตรงจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว เนื่องจากถนนสายนี้เป็น เส้นทางที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่บริเวณ 4 อำเภอ ซึ่งอยู่สองข้างทางจากเดิมซึ่งเป็นพื้นที่ป่าทึบให้ เป็นพื้นที่ทำการ เกษตรกรรมอย่างกว้างขวาง โดยประชากรที่ย้ายถิ่นจากบริเวณใกล้เคียงโดยเฉพาะจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรกรรมจะ เกิดขึ้นควบคู่กับการ เกิดชุมชน ชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้น เป็นชุมชน เกษตรกรรมกระจายอยู่บริเวณสองฟากถนน และ โครงข่ายของถนนที่เกิดขึ้นทั่วไปในพื้นที่ซึ่งมีถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว เป็นถนนสายหลัก ชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่เห็นได้อย่างชัดเจนในพื้นที่อำเภอวังน้ำเย็นและอำเภอโป่งน้ำร้อน ระบบชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ขนาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางการให้บริการต่าง ๆ

ตารางที่ 5.17 แสดงจำนวนผู้โดยสารและปริมาณสินค้าทางรถไฟของจังหวัด

ปราจีนบุรี

ปี	จำนวนผู้โดยสาร (คน)		รวม	ปริมาณสินค้า (ตันปี)	
	เข้า	ออก		ส่ง	รับ
2523	1,608,417	1,608,417	3,216,834	10,553.5	18,419.5
2524	1,696,774	1,696,774	3,393,548	4,651.2	12,967.9
2525	1,657,659	1,657,659	3,315,318	941.2	3,671.7
2526	1,702,159	1,702,159	3,404,318	853.8	4,522.5
2527	1,724,727	1,724,727	3,449,454	1,051.0	4,477.6

หมายเหตุ เป็นสินค้าประเภทเหมืองหิน ผิซที่สำคัญคือ ข้างสาร ไม้แปรรูป
น้ำมัน เพื่อการทหาร และตำรวจ แร่บไซต์

ตารางที่ 5.18 แสดงจำนวนผู้โดยสารและปริมาณสินค้าทางรถไฟในอำเภอสระแก้ว

สถานี	ปี 2521		ปี 2525	
	จำนวนผู้โดยสาร(คน)	ปริมาณสินค้า(ตัน)	จำนวนผู้โดยสาร(คน)	ปริมาณสินค้า(ตัน)
บ้านแก้ง	8,702	1.40	29,088	1
ศาลาลำดวน	5,506	12.49	48,370	22
สระแก้ว	17,438	395.91	47,114	412
ท่าเกษม	4,619	9.94	11,430	13

ตารางที่ 5.19 แสดงปริมาณและรายได้เหมาคืนของสถานีสระแก้ว

ปี	สินค้าส่ง		สินค้ารับ	
	ตัน	บาท	ตัน	บาท
2521	347.5	13,599	-	-
2522	502.2	19,491	-	-
2523	250.0	6,250	162.0	17,375
2524	1,522.5	337,680	-	-
2525	302.5	124,340	25.0	2,895
2526	269.5	65,725	125.0	20,002

ที่มา : ตารางที่ 5.17-5.19 มีที่มาจากกรมพาณิชย์สินค้า การรถไฟแห่งประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แก่ชุมชนโดยรอบจะตั้งอยู่เฉพาะสองฟากถนนเท่านั้น ส่วนชุมชนขนาดเล็กจะกระจายตาม
เส้นทางถนนซอยอยู่ทั่วไปในพื้นที่

ชุมชนหนาแน่นขนาดใหญ่หรือสุขาภิบาลในพื้นที่

4 อำเภอ เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทหรือความจำเป็นของถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว
ต่อการเกิดชุมชนขึ้นใหม่และการขยายตัวของชุมชนเดิมที่มีอยู่กล่าวคือ สุขาภิบาลทรายขาว
จะเกิดขึ้นทันทีหลังจากถนนผ่านเข้าไปถึง กิ่งอำเภอวังน้ำเย็นได้ถูกจัดตั้งขึ้นก่อนที่ถนน
ทั้งสายจะสร้างแล้วเสร็จ และจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลภายหลังจากถนนสร้างแล้วเสร็จเพียง
เล็กน้อย แม้แต่อำเภอโป่งน้ำร้อนก็ได้ย้ายที่ตั้งอำเภอและที่ตั้งสุขาภิบาลจากที่เดิมซึ่งใกล้
กับบริเวณชายแดนมาตั้งอยู่บริเวณสองฟากถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว ตั้งแต่ปี 2508
ซึ่งสภาพถนนสายนี้ยังมีผิวจราจรเป็นลูกรัง สำหรับสุขาภิบาลสระแก้วเป็นชุมชนเก่าที่ได้
รับผลกระทบจากถนนสายนี้จากเดิม ซึ่งเป็นเพียงชุมชนผ่านเลยไประหว่างรถไฟสายตะวันออก
และถนนสุวรรณศร กลายเป็นชุมชนที่เป็นจุดตัดการคมนาคม ทำให้เป็นจัดแวะพักการเดินทาง
ที่สำคัญ ภายหลังจากการสร้างถนนสายจันทบุรี - สระแก้วระหว่างภาคตะวันออกตอน
ล่างกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และบริเวณใกล้เคียง

ถนนสายจันทบุรี - สระแก้วจะเป็นโครงข่ายที่

เชื่อมโยงระหว่างชุมชนขนาดเล็กคือหมู่บ้าน เกษตรกรรมซึ่งตั้งอยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่กับชุมชน
หนาแน่นขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ริมถนนสายนี้ได้แก่ สุขาภิบาลต่าง ๆ ที่ปรากฏในพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ
นอกจากเป็นศูนย์กลางทางการปกครองแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางที่ให้บริการแก่ชุมชนรอบ ๆ
ในด้านต่าง ๆ คือ สินค้าและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เป็นแหล่งระบาย
หรือแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เป็นแหล่งที่ให้การบริการโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น
การศึกษา การสื่อสาร การสาธารณสุขและอนามัย ฯลฯ ขณะเดียวกันชุมชนขนาดใหญ่คือ
สุขาภิบาลนี้ก็ต้องอาศัยศูนย์กลางขนาดใหญ่กว่าที่อยู่ใกล้เคียง โดยเฉพาะเทศบาลเมือง
ซึ่งเป็นที่ตั้งจังหวัด เป็นแหล่งที่จะนำวัตถุดิบต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นสินค้าหรือบริการแก่ชุมชน
ขนาดเล็กอีกทอดหนึ่ง นอกจากนั้นชุมชนหนาแน่นขนาดใหญ่หรือสุขาภิบาลนี้ ยังต้องอาศัย
ศูนย์กลางขนาดใหญ่กว่าในด้านกิจการปกครอง และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

จากสภาพต่าง ๆ ดังกล่าว ถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว จึงมีความจำเป็นต่อชุมชนทุกระดับ เนื่องจากความจำเป็นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การเข้าถึงพื้นที่ได้มากขึ้นนี้มีผลต่อความเจริญเติบโตของภูมิภาคในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นในการให้บริการของรัฐบาล ความสะดวกสบายในวิถีการดำเนินชีวิตของประชากร การถ่ายทอดเทคโนโลยีและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ฯลฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย